Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һэз гарана | № 292 (14097) | 1975 оной декабриин 14, воскресени | Сэн 2 мүнгэн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй РАЙОНУУДАЙ (ГОРОДУУДАЙ) АРАДАЙ СҮҮДҮҮДЭЙ АРАДАЙ СУДЬЯНАРАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ТУХАЙ

РСФСР-эй районуудай (городуудай) арадай сүүдүүдэй арадай судьянарай этигэмжэ түлөөлэлгын 1975 оной декабриин 13-да дүүрэһэнтэйнь дашарамдуулан, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум **иигэжэ тогтообо:**

1. РСФСР-эй районуудай (городуудай) арадай сүүдүүдэй арадай судьянарай ээлжээтэ һунгалтые 1976 оной апрелиин 11-нэй воскресенидэ үнгэргэхэ.

2. РСФСР-эй районуудай (городуудай) арадай сүүдүүдэй арадай судьянарай эрхэ түлөөлэлгын болзорые РСФСР-эй районуудай (городуудай) арадай сүүдүүдэй арадай судьянарай шэнээр һунгагдатар һунааха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1975 оной декабриин 12.

«СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1976—1980 ОНУУДТА ХҮГЖӨӨХЭ ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД» ТУШАА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН XXV СЪЕЗДДЭ КПСС-эй ЦК-гай ПРОЕКТ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай ТОГТООЛ

1. «СССР-эй арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөхэ гол шэглэлнүүд» тушаа партиин XXV съезддэ КПСС-эй ЦК-гай проектые һайшааха.

2. «СССР-эй арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөхэ гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проектые 1975 оной декабриин 14-дэ хэблэлдэ тунхаглаха.

3. «СССР-эй арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөхэ гол шэглэлнүүд» тушаа проектые партийна организацинуудта, ажалшадай суглаанууд дээрэ, хэблэлдэ зүбшэн хэлсэлгэ үнгэргэхэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. БРЕЖНЕВ.

XXV СЪЕЗДДЭ КПСС-эй ЦК-гай ПРОЕКТ

СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1976—1980 ОНУУДТА ХҮГЖӨӨХЭ ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

[К]ПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, арад ленинскэ партиин хүтэлбэри доро коммунизм [байг]улха замаар урагшаа шэнэ томо алхам хэһэн байна.

[Ор]оноймнай экономическа хүсэ шадал нилээд ехээр ..., ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлээ. Үйлэдбэ[риин] социалис харилсаанууд улам хүгжэжэ байгаа. Совет [общес]твын социальна бүридэл улам нарижуулан һайжа[руулаг]даа.

[Арад] зоной ажабайдалай материальна болон соёлой хэмжээн [улам] саашадаа дэбжээгдээ. Ухаан бодолой болон бар хүсэ[лэй аж]алай хоорондохи, хото хүдөө хоёрой хоорондохи гори[лсоон]гаанууд удаа дараалан усадхагдажа үргэлжэлөө.

[Сов]ет обществын үзэл сурталай-политическэ бата нэгэдэл, [нац]иональна Эхэ ороноймнай арадуудай хани нүхэсэл [бэ]хижээ. Социалис демократи улам хүгжөө, совет[ск]эй үйлэдбэриин ба ниитын эдэбхи хэшээл бүри дээ[шэлээ].

[Капи]талис дэлхэйе доһолгон байдаг ажалгүйдэлгэ, саарһан [мүнгэ]эй үнэ сэнгэй бууралга ба кризисүүд гээшые мэдэдэг[гүй, ту]сэбэй ёһоор хүгжөөгдэдэг ажахын туйлай ехэ арга бо[ломж]той, булюу һайн байһые СССР дотор байгуулагдаһан хүгжэнги социалис общество үшөө дахин элирхэйлэн харуулба.

Гадаадын политикын, партиин XXIV съездын хараалһан эб найрамдалай программа бэелүүлхэ талаар горитой ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Советскэ Союзай уласхоорондын байдалынь улам бэхижээ. Аха дүү социалис оронуудтай тогтоогдоһон харилсаа холбоон үргэдэн бэхижээ. Дэлхэй дээрэхи үйлэ хэрэгүүдтэ социализмын үзүүлдэг нүлөөн ехэ болоо. Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һуларуулга дам саашадаа хүгжөөгдэнэ.

Манай туйлаһан эдэ бүхы туйлалтанууд — хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, интеллигенциин, бүхы союзна республикануудай ажалшадай шэн габьяата ажалай, мүн үргэнөөр дэлгэрһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй үрэ дүн мүн. Советскэ Союзай Коммунис партиин хүтэлбэрилхы, зоригжуулхы үүргэ, мүн ажахын ба соёл культурын байгуулалтын зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ совет арадые элсүүлхэ тушаа тэрэнэй хэһэн эмхидхэлэй болон политическэ олон янзын ажал ябуулга эндэ шэнэ хүсэтэйгөөр элирхэйлэн харуулагдаа бшуу.

I. СССР-эй арадай ажахые 1971—1975 онуудта хүгжөөлгын гол дүнгүүд

[Ү]нгэрһэн табан жэлдэ совет экономико КПСС-эй XXIV [съездын] Директивэнүүдэй ёһоор хүгжөөгдэһэн байна.

[Үнгэр]эхи табан жэлэй социально-экономическа гол зорил[гонууд] дүүргэгдээ. Үйлэдбэриин дэлисэ хэмжээниинь ехэ[ээр, ...] техническэ хэмжээниинь дээшэлээ, арадай ажахын [һ]албаринуудай материально-техническэ үндэһэ һуури [бэхижээ]. Оронойманай өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадал тусхай [...]дэ байлгагдаа.

[СССР]-эй экономико хурдан түргэнөөр, тогтууритай най[ра]ар хүгжөөгдэһэн байна. Хэрэглэмжэ ба нөөсэлэлгэ[дэ ха]эргэдэдэг национальна доход 28 процентээр ехэ бо[лож]жэ бүхы дээрээ 76 миллиард түхэригөөр ургаа. [Национа]льна доходой ургалтын табанай дүрбэ шахуу ху[дэлмэрил]тын ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар абта[гдаа]. Үйлэдбэриин гол фонднууд 1,5 дахин ургаа, [тэрэнэ]й эсэстэ тэдэнэй үнэ сэнгынь 800 миллиард үлүү[тэй түхэ]риг болоо. Промышленностьда ажалай бүтээсэ 34 [процентээ]р, хүдөө ажахыда (жэлнүүдэй дунда зэргын тоо[гоор)] — 22, барилгада—29, түмэр замай транспортда— [...процен]тээр дээшэлээ.

[Промы]шленна үйлэдбэриин хэмжээн 43 процентээр ехэ [болоо. П]ромышленностиин бүридэл улам һайжараа. Арадай [ажахын] техническэ дэбжэлтэ ба ашаг үрые эгээл ехээр то[дорхойлдо]г һалбаринуудай — машина бүтээлгын, электро[энергетике]ын, химическэ ба нефтехимическэ промышленно[стиин пр]омышленна үйлэдбэриин ниитэ хэмжээн дотор эзэл[дэг хубинь] 1970 ондо 31 процент байгаа һаа 1975 ондо 36 [процент х]үрэтэрөө ургаһан байна.

[Машина] бүтээлгын продукци гаргалга 1,7 дахин ехэ [болоо, тэ]рэ тоодо тоололгын техникэ бүтээлгэ — [...], автоматизацилгын приборнууд ба хэрэгсэл[нүүд] — 1,8 дахин, автомобиль бүтээлгэ 2 да[хин ш]үүгээр дээшэлээ.

[Түлөөни]н болон энергетикын бааза нилээд ехээр бэхижэ[бэ]. Электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ, нефть, газ, [ну]лтан абалга улам ургаба. Атомна энергетикэ дам хүгжөөгдэһэн байна.

[Ний]н үнгэтэ металлнуудые, пластмасса, цемент болон [мат]ериалнуудые үйлэдбэрилгэ улам үргэдхэгдөө. Ми[нераль]на үтэгжүүлгэ 1,6 дахин ехээр гаргагдаа.

[Хэрэглэм]жын хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ 37 процен[тээр, тэрэ] тоодо соёлой болон ажаһуудалай хэрэглэмжын, [ажахын] эд бараануудые үйлэдбэрилгэ 60 процентээр [ургаһан] байна. Эд товарнуудай ассортимент үргэдхэгдөө, [...] һайжаруулагдаа.

[Хүдөө] ажахые дэбжээхэ гэһэн удаан болзорой программа [амжалтат]айгөөр бэелүүлэгдэһэн байна. Энэ программа ха[даа] мүнөө үеын зорилгонуудые шиидхэхэ бэшэ, [арадай ажахын ш]ухала һалбарие улам саашадань хүгжөөхын ту[лада ... н]үхэсэл байгуулха зорилготой юм. Хүдөө ажахын [материаль]но-техническэ үндэһэ һуури таһалгаряагүйгөөр [бэхижэ]гдэжэ байгаа. Табан жэлэй турша соо энэ һалба[рида х]үлагдаһан капитальна һомололго 131 миллиард [түхэриг б]олоһон байна. Энэ хадаа наймадахи табан жэлэй[хидэ орход]оо 49 миллиард түхэригөөр ехэ болоно. Үйлэд[бэриие х]ожоруулха, хими хэрэглэхэ, газарые мелиора[цилха х]үдэлмэри үргэн ехэ хэмжээтэйгээр хэгдээ. Хүдөө [...] миллион трактор, ашаанай 1,1 миллион үлүүтэй [машина], 15,8 миллиард түхэригэй хүдөө ажахын маши[на бол]он бусад олон техникэ абаһан байна. Колхоз, сов[хозууд ...]00 миллион шахуу тонно минеральна үтэгжүүлгэ [абаһан].

[1971—1]975 онуудта гүрэнэй болон колхозуудай мүнгэ[эр ...] миллион гектар уһалагдадаг газар ашаг[лалгада, 4]4,4 миллион гектар үлүүсэ шиигтэй хүдөө ажа[хын газарнууд х]атаагдаһан байна. Оронойманай олохон районууд[тахи хүдөө] уһалууриин ба газар хатаалгын түхеэрэлгэнүүд байгуулагдаа. Саратовска ба Ставропольско Ехэ (хоёрдохи ээлжээниинь) каналнууд баригдаа, Голодно талын газарые уһалха тушаа хүдэлмэринүүд дүүргэгдэжэ байна.

Сагай уларилай тон таарамжагүй байбашье һаань, хүдөө ажахын бүхы продукциин жэл бүри абадаг дунда зэргын хэмжээн энээнэй урда тээхи табан жэлэйхитэй сасуулбал, 13 процентээр ехэ болоо. Жэл бүри дунда зэргээр 180 миллион тонно үлүүтэй ороохо таряан, 14,1 миллион тонно мяхан, 87,5 миллион тонно һүн абтаһан байна. Энэ хадаа наймадахи табан жэлэйхидэ орходоо нилээд ехэ юм. Хлопок ургуулха хэрэгтэ нилээд ехэ амжалтанууд туйлагдаа: 1966—1970 онуудта жэл бүри дунда зэргээр 6,1 миллион тонно хлопок суглуулагдадаг байгаа һаа, 7,7 миллион тонно хуряагдаһан байна.

Бүхы түрэлэй транспорт дам саашадаа хүгжөөгдөө. Бүхы дээрээ 3,6 мянган километр утатай шэнэ түмэр харгы ашаглалгада үгтэбэ. 4,8 мянган километр утатай түмэр зам электрижүүлэгдээ. 5 мянга үлүүтэй километр газарта хоёрдохи зам татагдаа. Мүн Байгал-Амарай түмэр зам баригдажа эхилээ. 58 мянга шахуу километр утатай трубопровод, 89 мянган километр газарта хатуу хушалтатай автомобильна харгы баригдаа, агаарай замай утань бүри ехэ болоо. Далайн болон гол мүрэнүүдэй флодто мүнөө үеын хүсэтэ суднанууд, харин агаарай флодто — шэб шэнэ түхэлэй самолёдууд ба вертолёдууд үгтөө.

Улад зонии, мүн арадай ажахые хэлхээ холбооной хэрэгсэлнүүдээр хангалга улам һайжарһан, мүн радио-дамжуулга болон телевидени дам саашадаа хүгжөөгдэһэн байна.

Капитальна барилга үргэн ехэ хэмжээтэйгээр хэгдэбэ. Табан жэлэй турша соо капитальна һомололгын ниитэ хэмжээн 500 миллиард түхэриг болоһон юм. Имагтал промышленностьда 2 мянга шахуу томо предприятинууд, тиихэдэ мүнөө үеын техникээр зэбсэгжүүлэгдэһэн олон тоото үйлэдбэринүүд ашаглалгада үгтөө. Тэдэнэй тоодо 2 миллион киловатт хүсэтэй Ленинградай атомна электростанци, Криворожско металлургическа заводтохи 5 мянган кубометр хэмжээтэй доменно пешэн, Навои городтохи химическэ комбинат, Братскдахи алюминиин заводой болон модоной промышленна комплексын гол үйлэдбэринүүд оролсоно. Жэлдээ 40 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилжэ байха предприятинууд ашаглалгада үгтөө. Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин хэдэн зуугаад предприятинууд баригдаһан байна.

Мүнөө хүдэлжэ байгаа предприятинуудые һэльбэн шэнэлхэ, үргэдхэхэ тушаа нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Норильска горно-металлургическа комбинат, Ураалай хүндэ машина бүтээлгын завод, Москвагай Лихачёвой нэрэмжэтэ ба Горьковско автомобильна заводууд, Ленинградай «Кировский завод» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл, Москвагай СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ автоматическа лининүүдэй завод, Воскресенскэ ба Новомосковско химическэ комбинадууд, Ярославска ба Омско шинна заводууд, Сегежскэ целлюлозно-саарһанай комбинат, Минскын камвольно, Ивановска меланжева комбинадууд гэхэ мэтэ бусад олон томо предприятинууд һэльбэн шэнэлэгдэһэн байна. Хүдэлжэ байгаа предприятинуудые һэльбэн шэнэлһэнэй, мүн үргэдхэһэнэй ашаар, тэрэшэлэн эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар промышленна продукциин бүхы ургалтын 60 тухай процентнь абтаһан байна.

Арадай ажахын һалбаринуудта научно-техническэ дэбжэлтэ хэлбэришэгүйгөөр хангагдаһан, нэгэн адли техническэ политика бэелүүлэгдэһэн байха юм.

Совет эрдэм наука бүри үндэр дээдэ хэмжээндэ дэбжээгдээ. Гол томо болон хамһабариин удхатай шэнжэлгэнүүдые амжалтатайгаар хүгжөөһэн ушар арадай ажахын шухалын шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ һайнаар нүлөөлһэн, эрдэм, техникын элдэб янзын һалбаринуудта, замбуулинай дайдые шэнжэлгэдэ элитэ ехэ шэнэ амжалтануудые туйлаха арга олгоһон байна.

Шэнэ техникэ бүри ехэ хэмжээтэйгээр нэбтэрүүлэгдэдэг болоо. Али бүхы һалбаринуудта продукциин түрүү шэнжэтэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэбэ. Табан жэлэй турша соо 16,5 мянган шэнэ түхэлэй машинанууд, түхеэрэлгэнүүд болон приборнууд бүтээгдэдэг болоо. Энэ хадаа 1966—1970 онуудайхида орходоо хоёр дахин ехэ юм. Бүри һайжаруулагдаһан технологическа үйлэдбэринүүд нэбтэрүүлэгдэһэн байна.

Шухалын шухала зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ һалбаринуудай хоорондо комплексно ёһоор хандаха ябадал бүри үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо. 1971—1975 онуудта арадай ажахын томонууд хэдэ хэдэн программануудые бэелүүлхэ тушаа горитойхон хүдэлмэринүүд дүүргэгдээ, тэрэ тоодо Баруун Сибирьтэ ба Дунда Азида нефтиин болон газай хэбтэшэнүүдые ашаглаха талаар горитойхон хүдэлмэринүүд дүүргэгдээ. РСФСР-эй хара хүрьһэгүй нютагуудай хүдөө ажахые үргэлжэ дээрэнь хүгжөөхэ хүдэлмэринүүд эхилээ.

Хүтэлбэрилэлгэ болон түсэблэлгые, ажахыгаа эрхилэлгын арга методүүдые һайжаруулха тушаа, нэгэдэлнүүдые байгуулха, һалбаринууд болон газар нютагуудай зургаануудай зүгһөө хүтэлбэрилэлгын органуудай бүридэл болон тэдэнэй дүүргэдэг үүргэ уялгануудые нарижуулха тушаа хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэһэн байна. Хүтэлбэрилэлгын автомат онол арганууд, электронно тоололгын техникэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор социальна хэмжээ ябуулганудай үргэн ехэ программа бэелүүлэгдээ. Национальна доходой тухайлхада табанай дүрбэн хубинь, гэр байрын ба социально-соёлой барилгын мүнгэ зөөри оруулалсан, арад зоной һуудал байдал сэхэ һайжаруулгада зорюулагданхай. Юһэдэхи табан жэлдэ арадай һуудал байдал һайжаруулха тушаа бэелүүлэгдэһэн шэнэ хэмжээ ябуулгануудта гүрэнэй гаргашалһан гаргашанууд урда тээхи табан жэлэйхидэ орходоо, 1,7 дахин ехэ байгаа.

Совет хүнүүдэй материальна болон оюун сэдьхэлэй эрилтэнүүд бүри дүүрэнээр хангагдаһан, тэдэнэй гэр байрын, ажаһуудалай эрхэ байдал һайжаруулагдаһан байна. Хүн бүхэндэ хүртэсын талаар тоолобол, тэдэнэй бодото олзо доход 24 процентээр ехэ болоо.

Улад зоной олзо доходой гол эшэ үндэһэн бологшо ажалай түлөөһэн нилээд ехээр дээшэлээ. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэн дунда зэргээр 20 процентээр, харин колхознигуудай ажалай түлөөһэн 25 процентээр ургаһан байна. Оронойманай бүхы газар дээрэхи материальна үйлэдбэриин һалбаринуудта хүдэлдэг дунда зэргын салинтай хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэнэй доодо захын хэмжээн, түлбэриин тариф ба тушаалай салин дээшэлүүлэгдэһэн байна. Мүн врачнуудай, багшанарай, һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдэй эмхи зургаануудай хүмүүжүүлэгшэдэй салин хүлһэн ехэ болгогдоо. Хэдэ хэдэн категориин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнһөө дарагдадаг налогууд болюулагдаа гү, али бага болгогдоо.

Баруун Сибирьтэ ба Туркмениин ССР-эй зарим районуудта, тэрэшэлэн Ураалай промышленностиин, барилгын, транспортын болон хэлхээ холбооной предприятинуудта, организацинуудта хүдэлдэг хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэндэ нэмээгдэжэ энээнэй урда тээ тогтоогдоогүй байһан районно коэффициентнүүд бии болгогдоо. Европо хубиин Хойто зүгэй районуудта олон жэлэй туршада хүдэлһэнэй түлөө салин хүлһэндэ нэмээгдэхэ нэмэлтэ түлбэри тогтоогдоо. Промышленностиин хүдэлмэришэдтэ һүниин сагта хүдэлһэнэйнь түлөө түлэгдэдэг нэмэлтэ түлбэриин хэмжээн ехэ болгогдоо.

Эдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй эсэстэ 75 миллион үлүүтэй хүнүүдэй ажалай түлөөһэн ехэ болгогдобо.

Хэрэглэмжын ниитын фондһоо улад зондо түлэгдэдэг түлбэринүүд ба хүнгэлэлтэнүүд табан жэлэй турша соо 1,4 дахин ехэ болоһон байна.

Хүдэлмэришэдтэ, алба хаагшад болон колхознигуудта үндэр наһатай болоходонь түлэгдэдэг пенсинүүдэй доодо захын хэмжээн дээшэлүүлэгдээ, инвалидууд болон тэжээдэг хүнөө алдаһан гэр бүлэнэрэй пенсионно хангамжа һайжаруулагдаа; Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай инвалидууд болон наһа бараһан сэрэгшэдэй гэр бүлэнэртэ нэмэлтэ хүнгэлэлтэ тогтоогдонхой. Үбшэлһэн үхибүүнэй хойноһоо харууһалхын тулада үгтэдэг түлбэритэ үдэрнүүдэй тоо олон болгогдоо. Больницануудтахи эдеэ хоолой, тэрэшэлэн пионернүүдэй лагерьнуудтахи, техническэ мэргэжэл олгодог городской училищинуудтахи, үлбэр наһатайшуулай болон инвалидуудай байшангуудтахи эдеэ хоолой гаргашануудай нормо дээшэлүүлэгдээ. Олон үхибүүтэй аад, салин хүлһэ багаар абадаг бүлэнүүдэй үхибүүдтэнь зорюулагдажа, мүнгэн тэдхэмжэ бии болгогдоо. Дээдэ һургуулинуудай студентнүүдтэ, тусхай дунда һургуулинуудай һурагшадта үгтэдэг стипенди ехэ болгогдоо.

Пенси, тэдхэмжэ болон стипенди ехэ болгоһоной ашаар тухайлхада 40 миллион хүнүүдэй олзо доход дээшэлһэн байна.

Энээнэй урда тээ улад зоной дунда бэшүүлжэ тараагдаһан гүрэнэй урьһаламжануудай мүнгэн 1974 онһоо эхилжэ һөөргөө бусаагдажа эхилбэ.

Ажалай түлөөһэнэй болон хэрэглэмжын ниитын фонднуудһаа түлэгдэдэг түлбэриин ургалта хадаа гүрэнэй рознично сэнгүүдэй тогтууритай хэмжээндээ байхадань бэелүүлэгдэһэн байна.

Табан жэлэй турша соо эд бараанай эрьесэ 36 процентээр, харин ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн 1,6 дахин ехэ болоо. Арадай хэрэглэмжын бүридэл бүри һайжараа.

Гэр байрын, соёлой болон ажаһуудалай барилга горитой хэмжээтэйгээр хэгдэһэн байна. Дүн хамта 544 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаа. Байрануудай шанар, гэр байрануудай жасын болбосон түхэл шэнжэнь улам һайжараа.

Залуушуулые бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда оруулха хүдэлмэри гол түлэб дүүрэнхэй. Техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудай тоо олошороо, тэндэ залуушуул тусхай мэргэжэл шудалхынгаа хажуугаар дунда һургуулитай болодог байна. Дунда ба дээдэ һургуулида бэелүүлэгдэдэг һуралсал нарижуулан һайжаруулагдаа. Кадрнуудай мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлхэ тушаа нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ.

Улад зоной соёл болбосоролой хэмжээе дээшэлүүлхэ, ажалайнь болон амаралтын эрхэ байдал һайжаруулха асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаа. Элүүрые хамгаалга улам саашадаа хүгжөөгдэбэ. Оршон байгаалиие сахин хамгаалха тушаа хэмжээ ябуулганууд урда урдынхиһаа бүри үргэн ехэ хэмжээтэйгээр бэелүүлэгдэбэ.

Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хубаарилан хүгжөөлгэ улам һайжаруулагдаа. Бүхы союзна республиканудта ажахы болон соёл культурые хүгжөөхэ хэрэгтэ горитой амжалтанууд туйлагдаа.

Социалис оронуудтай, түбхын түрүүндэ СЭВ-эй гэшүүн-оронуудтай байгуулагдаһан харилсаа холбоон улам гүнзэгырэн хүгжөөгдэһэн байна. Социалис экономическа харилсаа холбооной комплексно программаар хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Хүгжэжэ байгаа оронуудтай тогтоогдоһон холбоо барисаан бүри олон талын шэнжэтэй болоо. Промышленна талаараа хүгжэнги капиталис гүрэнүүдтэй байгуулагдаһан экономическа харилсаанууд улам үргэдхэгдөө.

Юһэдэхи табан жэлэй гол зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэтэй хамта зарим экономическа дүнгүүдээр болон продукциин зарим тэды зүйлнүүдые үйлэдбэрилгөөр түсэбтэ даалгабаринууд хүсэдөөр дүүргэгдээгүй. Манай арга боломжонуудай бүри дүүрэнээр хэрэглэгдээ һаань, дутагдалнуудай эрид шууд усадхагдадаг байгаа һаань, ажахын болон соёл культурын байгуулалтада амжагдаһан туйлалтанууд бүри нилээд ехэ байха бэлэй. Олохон министерствэнүүд, албан зургаанууд, нэгэдэлнүүд, предприятинууд болон организацинууд, колхоз, совхозууд үйлэдбэрие бүри хүсэтэйгөөр хүгжөөхэ, ашаг үрыень дээшэлүүлхэ асуудалда, ажалай бүтээсын болон фондын ашагай ургалтада, материальна болон финансова арга нөөсэнүүдэй арьбалалтада, гээлтэ хоролтые усадхалгада ёһотой анхаралаа үшөөл хандуулнагүй, мүн үйлэдбэриин болон бусад барилгануудые саг соонь ашаглалгада оруулха, шэнэ предприятинуудые тон түргөөр ашаглаха, хүдэлжэ байгаа предприятинуудые һэльбэн шэнэдхэжэ, мүнөө үеын техникээр зэбсэгжүүлжэ, түрүү технологи нэбтэрүүлжэ байгаад, тэдэнэй хүсэ шадалынь бүри ехэдхэхэ тушаа шухала хэрэгтэй хэмжээнүүдые абанагүй.

Капитальна һомололгын мүнгэ зөөри олон тоото барилганудта бага багаар хубаарилха ябадал үшөөл үзэгдэһөөр зандаа. Проект табилгын дутагдалнууд, барилгын удаан болзор хадаа олохон барилганудай сэнгые бүри үнэтэй болгоно.

Түсэблэлгые, хангалгые, мүнгэ зөөри һомололгые эмхидхэлгэдэ, тэдэнэй арга методүүдтэ бии байгаа дутуу дунда зүйлнүүд удаанаар усадхагдана, ажахын асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ албан зургаанайнгаа болон нютаг нугынгаа тала хараха ябадал үсөөн бэшэ ушарта үзэгдэнэ.

Зарим һалбаринуудта научно-техническэ шэнжэлхы хүдэлмэрнүүдэй хэмжээн бирагүйшэг байна. Дүүргэгдээд байһан шэнжэлхы удхатай зарим хүдэлмэринүүд, техническэ шэнэ зүйлнүүд үйлэдбэридэ удаан саг соо нэбтэрүүлэгдэнэгүй. Хэдэ хэдэн түхэлэй продукциин техническэ хэмжээн ба шанарынь үшөөл бирагүй байһаар.

Промышленностиин, барилгын болон арадай ажахын бусад һалбаринуудай предприятинуудта материальна арга нөөсэнүүдэй зарим хубинь нормоһоо гадуурхи, мүн хэрэглэгдэдэггүй нөөсэлэлгэдэ ябуулагдадаг байха юм.

Арга нөөсэнүүдые бүрин дүүрэнээр хэрэглэлгэ, тэмдэглэгдэһэн дутагдалнуудые усадхалга хадаа экономикые улам саашадань хүгжөөхэ, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ һайнаар нүлөөлхэ байна.

Манай орон коммунизм байгуулгын али бүхы шэглэлнүүдтэ дам урагшаа дабшаба гэжэ юһэдэхи табан жэлэй дүнгүүд харуулна. Обществын үйлэдбэрилгын хүсэнүүд хурдан түргэнөөр хүгжэһэн байна. Оронойманай научно-техническэ арга шадал нилээд ехээр ургаа. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй ургаха тума үйлэдбэриин социалис харилсаанууд нарижуулан һайжаруулагдаа, үйлэдбэрие томодхон хамтадхалгын хэмжээн дээшэлээ. Бүгэдэ арадай зөөриин экономическа ба социальна үүргэ бүри дээшэлээ, энэ зөөри колхозно-кооперативна зөөритэй дам саашадаа ойро дүтэрхы болоо. Хүдэлмэришэн ангиин тоо олошороо, коммунизм байгуулгын гол түрүү хүсэн байһан тэрэнэй үүргэ бүри дээшэлээ. Социально-экономическа байра байдалайнгаа талаар колхозно таряашад хүдэлмэришэн ангида бүри ойро дүтэ болоо.

Коммунис партиин социально-экономическа удаан болзорой политикын ёһоор шэнэ, бүри ехэ зорилгонуудые шиидхэхын тулада шухала хэрэгтэй эрхэ нүхэсэл байгуулагданхай.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1976—1980 ОНУУДТА ХҮГЖӨӨХЭ ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

II. СССР-эй арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөлгын гол зорилгонууд

(Эхэниинь 1-дэхи нюурта).

Арбадахи табан жэл — коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, нийтын харилсаануудые нарижуулан һайжаруулха, шэнэ хүнүүе бүридүүлэн хүмүүжүүлхэ, социалис түхэл маягтайгаар ажалуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ шэнэ шухала шата мүн. Энэ хадаа национальна баялигые улам арбадхахын тулада, оронойгоо экономическа хүсэ шадалые болон өөрыгөө хамгаалха шадалые бэхижүүлхын тулада нийтын үйлэдбэриие бүри ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ, арадай ажахын арга боломжонуудые бүри дүүрэнээр хэрэглэхэ үе мүн болоно.

Нийтын үйлэдбэриие эршэ түгэлдэрөөр, тааруу тэнсүүгээр хүгжөөхэнэй, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэнэй, научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэнэй, ажалай бүтээсын ургалта түйлэhанай, арадай ажахын хамаг hалбаринуудтахи ажалай шанарые hайжаруулhанай үндэhөөр арадай hуудал байдалай hайжаруулга болон соёлой хэмжээе дээшэлүүлхэ гэhэн Коммунис партиин хараа шугамые хэлбэрингүйгөөр бэелүүлхэ гэшэ арбадахи табан жэлэй гол зорилго мүн болоно.

Энээнhээ уламжалан:

1. **Нийтын үйлэдбэриин тогтуунтай ургалта ба бүридэлыень нарижуулан hайжаруулга хангаха**, научно-техническэ дэбжэлтэ тодорхойлдог hалбаринуудай бүри түргэн хүгжэлтые, хүдөө ажахын продукци ехээр абаха, арадай хэрэглэмжын промышленнэ ба бараа ехээр үйлэдбэрилхэ, улад зоной хангалгын хэмжээе үргэдхэхэ ябадал хангаха. Үйлэдбэриин хүсэнүүдые хубааршан хүгжөөхэ hайжаруулха.

Капитальна hомололгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэрилгые барилгын болзор хорооho, проектээр хараалагдаhан хүсэндэ хүргэлгые түргэдхэхэ, барилгын шанар hайжаруулха, үнэ сэнгынь хямдаруулха. Эрдэм, техникын hүүлшын түйлалтануудые хэрэглэн, шэнэ үйлэдбэринүүдые байгуулха, хүдэлжэ байгаа предприятинуудые hэльбэн шэнэлхэ, техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ.

Продукциин шанар болон ассортиментэнь улам саашадань hайжаруулха ябадал хангаха. Мүнөө үеын эрилтэдэ харюусамаар хэрэгсэлнүүдэй шэнэ янза түхэлнүүдые үргэн үйлэдбэрилхэ. Бүтээн гаргагдаг продукциин нийтэ хэмжээн соо эгээл дээдэ эрэмбын шанартай хэрэгсэлнүүдые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ.

Хэрэглэмжэ ба нөөсэлэлгэдэ хэрэглэгдэхэ национальна доходые 24—28 процентээр ехэдхэхэ.

2. **Арад зоной hуудал байдалые улам саашадань hайжаруулха тушаа хэдэн олон хэмжээнүүдые бэелүүлхэ.** Арад зоной материальна болон оюун сэдьхэлэй хэрэглэмжэнүүдые бүри дүүрэнээр хангаха, гэр байрын эрхэ байдал hайжаруулха ябадал хангаха.

Хүн бүхэндэ хүртэсын талаар тоолобол, бодото олзо доходо 20—22 процентээр дээшэлүүлхэ. Арадай хэрэглэмжын эд бараа улам ехээр үйлэдбэрилhэнэй, тэдэнэй шанарынь hайжаруулhанай, ассортиментынь үргэдхэhэнэй, хүн зоной хэрэглэмжэ хангалгые хүгжөөhэнэй ашаар совет хүнүүдэй худалдан абалгын улам ургажа байгаа эрилтые бүри дүүрэнээр хангаха.

Хэhэн ажалайнь зэргээр түлэдэг түлбэриин урмашуулхын үүргэ дээшэлүүлхэ, мүн нийтын үйлэдбэриин хүгжэлтэдэ, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэдэ хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй өөрынь ажалай хубитаhаа болон коллективэй хубитаhаа тэрэнэй олзо доходой дулдыдангы байха ябадал улам шангадхаха.

Хэрэглэмжын нийтын фондуудые улам саашадань үргэдхэхэ, социально-экономическа зорилгонуудые шиидхэхэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхэ.

Ажалшадай эрхэ байдал, амин гуримые hайжаруулха тушаа хэмжээнүүдые бэелүүлхэ, хүдэлмэрилэгшэдэй онол шадабари ба мэргэжэлынь дээшэлүүлхэ. Ажалшадай үндэр бүтээсэтэйгээр ажалхыень, зохёохы арга шадабари үргэн хэрэгжүүлхэнь тулада бүри таатай hайн эрхэ нүхэсэл байгуулха.

Улад зоной юрэнхы эрдэм hургуули ба соёл болбосоролойнь хэмжээе дээшэлүүлхэ, тэдэнэй оюун сэдьхэлэй эрилтэнүүдые хүгжөөхэ, бүри дүүрэнээр хангаха, совет хүнүүдэй нийтын эдэбхи хэшээлэй ургалта бүхы хэмжээгээр туhалха, улад зоной ажаhуудалай байдал ба амаралгын эрхэ байдал hайжаруулха.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие индустринүүлэлгые түргэдхэhэнэй, хүдөөдэ соёлой-ажаhуудалай хангалгые hайжаруулhанай ашаар хото, хүдөөгэй улад зоной ажабайдалай хэмжээнэй ба эрхэ байдалайнь дам саашада, ойро дүтэрхы болохо, хото, хүдөөгэй хоорондын социально-экономическа болон соёлой-ажаhуудалай илгаануудые удаа дараалан саашалуулха ябадал хангаха.

3. **Нийтын үйлэдбэриин ашаг үрын бүхы хэмжээгээр ургаха, ашаг ехэтэй болохо ябадал хангаха, арадай ажахыда арбадалтын гурим шангадхаха.**

Үйлэдбэрые улам саашадань хүгжөөлгын, арад зоной hуудал байдал дэбжэлүүлгын шиидхэхы эрхэ нүхэсэл болгошо ажалай бүтээсын ургалтые түргэдхэхэ онсо анхаралтай дүүлхэ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлhэнэй ашаар национальна доход үйлэдбэрилгын ургалтын 85—90 процентые, промышленна продукциин ургалтын тухайлхада 90 процентые, хүдөө ажахын продукциин, барилга-хабсаргалгын хүдэлмэринүүдэй бүхы ургалтые, түмэр харгылгаар ашаа шэрэлгын хэмжээнэй ургалтын 95 процентhээ бага бэшые хангаха.

Ажал хэхэ хүсэ хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ. Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта үйлэдбэриин бүхы хүдэлмэринүүдые, илангаяа хамhабариин болон түhалаамжын хүдэлмэринүүдые үргэнөөр механизировано, автоматизировано дүүлгэхэ. Промышленностьдо бар хүсэнэй ажалые нилээд горитойгоор хорооho.

Хүдэлжэ байгаа предприятинуудаар заабол хүдэлмэрилэгшэдэйнь тэрэл хэмжээн соогоо гү, али үсөөдшэ байхадань продукциин гү, али хүдэлмэринүүдэй бүхы ургалтые хангаха. Үйлэдбэридэ сэхэ хабааргүй hалбариин хүдэлмэрилэгшэдэй тоо бүри бодомжотойгоор үргэдхэхэ.

Үйлэдбэриин болон хүтэлбэрилэлгын али бүхы шатануудта ажалай эмхидхэлые научнаар hайжаруулха. Шэнэ предприятинуудые проект табихада, мүн хүдэлжэ байгаа предприятинуудые hэльбэн шэнэлхэдэ, технологическа үйлэдбэриин болон түхеэрэлгэнүүдэй ухаалан зохёоходо, ажалаа эрдэм заабарин ёhoop эмхидхэлгын эрилтэнүүдые али бүхы талаhаань хараадаа абаха.

Ажалай нормо табилгые hайжаруулха, ажалай техническэ талаара үндэhэ баримтатай нормонуудай болон хангалгын нормативнуудые, илангаяа хамhабариин болон түhалаамжын хүдэлмэринүүдтэ үргэлжэ хэрэглэхэ. Ажалай нормо сагайнь эрхэ байдалда тааруулан ажалай техническэ талаарх үндэhэ баримтатай нормонуудые, хангалгын нормативнуудые түргөөр нэбтэрүүлхэ. Инженер, техникүүдэй болон албан хаагшадай ажалайнь нормо табилгые үргэдхэхэ.

Хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэ ажалhаа ондоо ажалда hэлгэн оролгые улам саашадань бага болгохо тушаа хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Ажалай болон үйлэдбэриин журам дээшэлүүлхэ, Хүдэлмэриин сагые бүри дүүрэнээр, ашагтай зүбөөр хэрэглэхэ, минин зогсолго болоод үйлэдбэридэ аша туhагүй ажалай гарзые усадхаха ябадал хангаха.

Научно-техническэ дэбжэлтын эрилтэнүүдэй ёhoop кадрнуудые бэлдэхэ, мэргэжэл шадабаринь дээшэлүүлхэ ба онсо мэргэжэлдэ hургаха тушаа ябуулгадаг хүдэлмэриие hайжаруулха.

Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй районуудые кадрнуудаар хангахын тулада эдэ районуудта байрын гэрнүүдые, соёлой-ажаhуудалай эмхи зургаануудые бүлюу түргэнөөр барихые ябадал хараалха.

Гол фондуудые хэрэглэлгын хэмжээе нилээд дээшэлүүлхэ. Фондуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ талаар арадай ажахын hалбаринуудта, предприятинуудта болон эмхинүүдтэ хэдэн **хэмжээнүүдые** хараалжа бэелүүлхэ.

Түбхын түрүүндэ предприятинуудые техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлhэнэй, түхеэрэлгэ шэнэлэн hэльбэhэнэй, эмхидхэл-техническэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлhэнэй ашаар үйлэдбэриин хүсэ улам нэмээхэ, бага гаргашаар, богонихон болзор соо hайн шанартай эхэ продукци бүтээн гаргадаг болохо зорилгоор хуушаhан техникые hайн түргэдхэхэ.

Ашаглалгада шэнээр оруулагдаhан предприятинуудые түргэнөөр хүсэндэнь хүргэхэ, проектээр хараалагдаhан технико-экономическа үрэ дүндэнь хүргэхэ ябадалые нилээд түргэдхэхэ.

Машина болон түхеэрэлгые халаанаар хүдэлгэхэ ябадалые дээшэлүүлхэ. Халаанаар хүдэлгэлгын коэффициентые машина бүтээлгэдэ 20—30 процентээр дээшэлүүлхэ. Машина болон агрегадуудай минин зогсохо ябадалые бага болгохо. Үйлэдбэринээ таhалдуулан хүдэлмэрилдэг hалбаринуудта долоон хоногой туршада түхеэрэлгын хүдэлхэ сагые ута болгохо, тэрэнэй бүтээсые дээшэлүүлхэ.

Хүдөө ажахын техникые урданайхиhаа үрэ ехэтэйгээр ашаглаха, нормоор хараалагдаhан болзор соо hаадгүйгөөр хүдэлхэ ябадалыень хангаха.

Транспортна хэрэгсэлнүүдые нилээд hайнаар ашагладаг болохо.

Барилгын хүдэлмэриие hайнаар, жэгдээр эмхидхэhэнэй ашаар барилгын машинанууд болон оньhонуудай хүсөөр урданайхиhаа ехэ юумэ хэдэг, бүтээдэг болохо.

Материальна эд зөөри ашаглалгын үрые дээшэлүүлхэ. Түрүү конструкторска шиидхэбэринүүдые үргэнөөр хэрэглэhэнэй, технологическа процессүүдые нарижуулhанай, алмааhатай түүхэй эд болон материалнуудые ехээр бүтээн гаргажа, тэдэниие багаар гаргашалдаг болоhоной, үргэлжэ дээрэнь тэдэниие бүри hайнаар болбосоруулдаг болоhоной, элдэб үлэгдэл зүйлнүүдые үргэнөөр хэрэглэдэг болоhоной ашаар продукциие материал багаар гаргашалан бүтээхэ гэжэ оролдохо.

Түүхэй эд, материал, түлишэ болон энерги гаргашалха нормые гуримшуулха. Материальна эд хэрэгсэл ашаглалгын хойноhоо хиналта шангадхаха, тэдэниие хайша хэрэгээр, эзэн бусаар гаргашалха ябадалтай шангаар тэмсэхэ.

Табан жэлэй туршада хабтайлгамал хара металлые машина бүтээлгэ болон металл болбосоруулгада 14—16 процентээр, барилгада 5—7 процентээр, цементые барилгада — 5—6 процентээр, ой модоной материалнуудые 12—14 процентээр алмаха, котел болон пеэшэнэй түлишые гаргашалха нормые 3—4 процентээр, электрическэ болон тепловой элшэ хүсэ гаргашалгые 5 процентээр, бензин болон дизельнэ түлишэ автомобиляар ашаа шэрэхэ үедэ гаргашалгые 3 процентээр доошолуулха.

Эрьесын мүнгэ зөөриин эрьелтые дунда зэргэнь 3—5 үдэрөөр түргэдхэхэ. Нормоhоо үлүү, мүн hаяар хэрэглэгдэхэгүй материал болон түхеэрэлгые нэгэ газарта ехээр сугларуулхагүй.

Продукциин өөрын үные промышленностьда 4—5 процентээр, машина бүтээлгэдэ 9—10 процентээр доошолуулха. Үйлэдбэриин ашаг үрэ үгэлгые дээшэлүүлхэ, зарим янзын продукциие гарзатайгаар үйлэдбэрилдэг ябадалые усадхаха.

Барилгын сметнэ үные 3—5 процентээр доошолуулха, мүн продукциин ургалга хангалгада хэрэгтэй капитальна хүдэлмэридэ мүнгэ hомололгые 5 процентhээ бага бэшээр доошолуулха. Табан жэлэй туршада барилгын үнэ дотор проектно-шэнжэлэлгын хүдэлмэриин үные 6—8 процентээр доошолуулха.

Ашаа шэрэлгэ түргэдхэhэнэй, аша үрэ багатай ашаа шэрэлгые болюулhанай, мүн юумэ тээхэ, буулгаха ба складай хүдэлмэринүүдые үргэлжэдэнь оньhожоруулhанай, автомадуудые нэбтэрүүлhэнэй, мүн бусад хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлhэнэй ашаар арадай ажахыдахи транспортна гаргашануудые хороохо. Түмэр замаар ашаа шэрэлгын өөрын үные 4—5 процентээр доошолуулха.

4. **Нийтын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, эршэдхэхэ шиидхэхы эрхэ нүхэсэл байhан туладань научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ**, эрдэм, техникын эрид ехэ хубилалтын амжалтануудые социалис ёhоной ажахын бүлюу талануудтай тон нягтаар холбохо зорилгые шууд шиидхэхэ.

Гол шухала болон хамhабариин шэнжэлэлгэнүүдые саашадань хүгжөөхэ, тэдэнэй түйлалтануудые арадай ажахыда түргэнөөр нэбтэрүүлхэ гэжэ хараалха. Эрдэм ухаан болон үйлэдбэриин холбоое нягтаруулха.

Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта нэгэн техническэ политика бэелүүлhэнэй үндэhөөр үйлэдбэриие техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгые түргэдхэхэ, түрүү техникэ болон технологи үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, тиигэжэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар hайжаруулха, фонд ашаглалгые ехэдхэхэ, материальна эд хэрэгсэлнүүдые алмаха, ажалай эрхэ байдал hайжаруулха, байгаалиие хамгаалха болон байгаалиин баялигуудые зүб мүрөөр ашаглалгые hайжаруулха.

Хэрбээ урдань зарим нэгэн янзын машина болон технологическа процессүүдые зохёон нэбтэрүүлдэг байгаа hаа, энээнhээ хойшо үйлэдбэриин бүхы процессүүдые оньhожоруулхын, автомадуудые тэрээндэ хэрэглэхын тулада аша үрэ ехэтэй машина, түхеэрэлгэ, приборнууд болон технологическа процессүүдые үргэнөөр үйлэдбэрилэн, олоорнь хэрэглэхэ. Илангаяа хамhабариин, транспортна болон складтахи хүдэлмэринүүдые ехээр оньhожоруулха хэрэгтэй. Шэнэ продукци түргэнөөр үйлэдбэрилэн гаргаха аргатай байхын тулада шэнэ ёhoop бэлээр тодхогдодог техническэ хэрэгсэлнүүдые олоор бии болгожо, үргэнөөр нэбтэрүүлхэ арга бэдэрхэ. Шэнээр бүтээгдэhэн машина, түхеэрэлгэ болон приборнууд өөрынгөө бүтээсээр болон бусад туhатай аша үрынгөө талаар, технико-экономическа талаараа манай ороной болон дэлхэйн эрхим hайн түйлалтануудhаа үлүү дээрэ байха ёhотой.

Научно-техническэ дэбжэлтын эрилтэнүүдтэй таарадуулан, үйлэдбэри болон ажал хүдэлмэри эмхидхэхэ мүнөө үеын арга методуудые нэбтэрүүлхэ.

Таhалгарнагүйгөөр ба хамтаруулагдажа байжа бэелүүлэгдэдэг технологическа процессүүдтэ ороhоной, үйлэдбэриие эршэдхэхэ арга методуудые хэрэглэhэнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгын болзорые хороохо гэжэ оролдохо. Саашадань болбосоруулхада тон хилбар болоhон продукци ехээр бүтээн гаргаха. Хэмэл шэнэ материалнуудые ехээр гаргадаг болоод, хэмэл бэшэ материалнуудые тэрээгээр hолижо, үндэр ехэ технико-экономическа үрэ дүн түйлаха.

Научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэлгэдэ, бэлэн продукци, материал болон холбогдон бүриддэг хэрэгсэлнүүдэй шанарые hайжаруулгада хэб стандартнуудай үүргэ дээшэлүүлхэ. Стандартнууд болон техническэ эрхэ нүхэсэлые нарижуулха, тэдэниие сахихын түлөө ажахын органуудай, предприяти болон нэгэдэлнүүдэй харюусалга дээшэлүүлхэ. Патентно-лицензионно хэрэг hайжаруулха.

Ажалшадай зохёохы эдэбхиие, шэные үүсхэлгэ, ухаалан зохёогшод болон уралан нарижуулагшадай хүдэлөөе али болохоор хүгжөөхэ. Научно-техническэ бүлгэмүүдэй хүдэлмэриие hайжаруулха.

Научно-техническэ дэбжэлтые үргэлжэдэнь түсэблэхэ, мүнгэ зөөреэр тэдхэхэ, урмашуулха хэрэгые хангаха.

5. Хүгжэнги социализмын экономикын бүлюу тала болон арга боломжонуудые бүри дүүрэнээр ашаглахын тулада **арадай ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэг нарижуулха.**

Үйлэдбэриин хүгжэлтэдэ, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ, продукциин шанар hайжаруулгада түсэбэй, экономическа зүйлнүүд болон урмашуулгануудай, хүтэлбэриин бүхы байгууламжын үргэлжэдөө нүлөөлхэ ябадалые шангадхаха.

Түсэблэлгэ нарижуулан hайжаруулха хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Түсэбүүд дотор нийтын хэрэглэмжые бүри дүүрэнээр хараада абаха, ажалай, материальна болон мүнгэ, зөөриин эгээн бага гаргашатайгаар тэрэниие хангаха ябадал хараалха. Натуральна болон үнэ сэнгэй балансуудые, үйлэдбэриин хүсэнэй болон ажалай хүсэнэй балансуудые нарижуулhанай үндэhөөр түсэбүүдые улам hайнаар тэнсүүрилэн зохёохо. Шухала хэрэгтэй гүрэнэй нөөсэ хараалха.

Удаан болзорой, табан жэлэй болон жэлэй арадай ажахын түсэбүүдые хоорондонь холбоотойгоор табидаг ябадалые нарижуулха. hалбаринуудай болон газар нютагуудай эрхэ байдалhаа дулдыдуулан түсэблэлгые бүри дүүрэнээр хангаха. Түсэблэлгэдэ программно-зорилгын метод үргэнөөр хэрэглэхэ, эгээн шухала научно-техническэ, экономическа болон социальна асуудалнуудаар комплексно программануудые зохёохо. Предприятинуудта, нэгэдэлнүүдтэ, районууд болон городуудта экономическа болон социальна хүгжэлтые үргэлжэдэнь түсэблэхэ хэрэг hайжаруулха.

Арадай ажахын түсэбүүдые табихадаа, эрдэм ухаан болон техникын, социальна болон экономическа үйлэ хэрэгүүдэй саашадаа яажа хүгжэхыень ехээр хараада абадаг болохо.

Арадай ажахын түсэбүүдые табилгын эмхидхэл болон арга методуудые hайжаруулха, тэдэниие табилгын болзор бага болгохо. Түсэбүүдэй показательнуудыень нарижуулха, үйлэдбэриин техническэ хэмжээ дээшэлүүлгэдэ, продукциин шанар hайжаруулгада, ажалай бүтээсын түргэнөөр ургалгада, материальна болон финансова эд зөөри алмалтатайгаар ашаглалгада түсэбэй показательнуудай нүлөөе ехэ болгохо.

Захилнууд болон ажахын договорнуудые үргэнөөр хэрэглэн, үйлэдбэриин түсэбүүдые бүрилдүүлгэдэ хэрэглэгшэ предприятинуудай үүргэ дээшэлүүлхэ.

Дүүргэгдэhэн ба захигшадта тушаагдаhан бэлэн барилганuудаар, тэрэшэлэн тушаагдахаяа байhан комплекснуудаар барилгын эмхинүүдэй ажалые сэгнэдэг, түсэблэдэг болохо.

Балансуудые, үйлэдбэриин түсэбүүдые, тэрэшэлэн материально-техническэ хангалга болон капитальна барилгые нарижуулха зорилгоор түсэблэлгын бүхы шатада натуральна болон үнэ сэнгэй норматив бии болгохо хүдэлмэриие үргэлжэлүүлхэ.

Түсэбүүдые эмхидхэхэ, дүүргэлтыень хинаха талаар түсэблэлгын органуудай, министерствэнүүд болон зургаануудай, союзна республиканууддай Министрнүүдэй Соведүүдэй ажал ябуулгые шангадхаха. Хүтэлбэрилгын болон түсэблэлгын улам ехэ боложо байгаа эрилтэнүүдтэй таарадуулан, статистическэ мэдээсэлые hайжаруулха.

Ажахы эрхилхэ болон экономическа талаар урмашуулха арга методуудые нарижуулха, нэгэдэлнүүд, предприяти болон эмхинүүдэй хүдэлмэриие сэгнэхэ эрилтэ дүримүүдые нарижуулха. Тиихэдээ үйлэдбэриин эсэсэй үрэ дүн hайжаруулха шухала байhые хараада абаха. Үйлэдбэриин ашаг үрын дээшэлэлгэдэ, продукциин шанар hайжаруулха, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ, ажалай хүсэ хэрэглэлгые hайжаруулха хэрэгтэ экономическа урмашуулгын үүргэ дээшэлүүлхэ.

Үйлэдбэриин арга боломжонуудые эгээл дүүрэнээр хараалаа абажа, түсэбүүдээ табидаг, дүүргэдэг болохынь тулада нэгэдэлнүүд, предприяти болон барилгануудые улам ехээр урмашуулдаг болохо. Договор болон захилай ёhoop бусадта продукци эльгээхэ түсэбөө хэр hайнаар дүүргэhэнhээнь дулдыдуулан, экономическа урмашуулгын жасын хэмжээе, тэрэшэлэн хүдэлмэрилэгшэдтэ барюулагдаха шангуудые тогтоохо. Салин хүлhэнэй жасые түсэблэхэ, тэрэниие гаргашалгын хойноhоо хиналта hайжаруулха хүдэлмэриие үргэлжэлүүлхэ.

Оптово үнэ сэн болон тарифуудые саашадань нарижуулха тушаа хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. Түрүү шэнэ хэрэгсэлнүүдые улам ехээр үйлэдбэрилдэг, продукциин шанарые hайжаруулдаг болохо хэрэгтэ тэдэнэй үүргэ дээшэлүүлхэ. Шэнэ хэрэгсэлнүүдтэ, илангаяа машина болон түхеэрэлгэнүүдтэ оптово үнэ сэн тогтооходоо, туhатай аша үрын единицэ бүхэндэ тэрэнэй хэмжээень доошолуулха гэжэ хараалха.

Үйлэдбэриин арга боломжонуудые зүбөөр ашаглалгада, продукциин өөрын үные доошолуулха, ашаг үрэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ, үрэгүй гарзануудые болон гээлтэ хоролтонуудые усадхаха, гүрэнэй олзо доход ехэ болгохо хэрэгтэ ажахыч тоосооной, мүнгэн зөөри болон кредидэй үүргые дээшэлүүлхэ. Барилгада кредитнэ харилсаа хүгжөөхэ. Хүдэлжэ байгаа предприятинуудые шэнэлэн заhаха, техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ хэрэгтэ банкнуудай урьhаламжа үргэнөөр хэрэглэхэ.

Материально-техническэ хангалгын нийтэ гүрэнэй гуримые саашадань хүгжөөн нарижуулха, ажахын зүйтэй hайн холбоонуудые эмхидхэхэ, материальна эд хэрэгсэлнүүдые арадай ажахыда үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ ябадалда тэрэнэй үүргые дээшэлүүлхэ. Продукци оло мянган хэhэгээр, ехэ хэмжээгээр бүтээдэг нэгэдэл болон предприятинуудые удаан болзорой сэхэ холбоотой байха гуримда оруулжа дүүргэхэ. Тиихэдээ тэдэнэй хоорондын харилсаан удаан болзорой ажахын договорнуудаар тодорхойлогдохо ёhотой. Территориальна хангалга-худалдалгын эмхинүүдэй бааза, склад болон магазинуудаар дамжуулан, оптово худалдаа наймаа хүгжөөхэ хүдэлмэриие үргэлжэлүүлхэ. Үлэгдэл зүйлнүүдые суглуулжа, тусхай шэглэлтэй предприятинуудта тэрэниие болбосоруулха хэрэг hайжаруулха.

Хүтэлбэриин эмхидхэлэй байгууламжые нарижуулха. Хүтэлбэриин генеральна схемэтэй таарадуулан, промышленностьда нэгэдэлнүүдые байгуулха ябадал түгэсхэхэ, үйлэдбэриие томодхохо, тусхай мэргэжэлээр хүгжөөхэ, хүтэлбэриин байгууламжые hайжаруулха, хүтэлбэриин шатануудай тооe хороохо хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Промышленна болон үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые байгуулhанhаа уламжалан, министерствэнүүдэй, hалбари хоорондын, функциональна органуудай байгууламжа болон үүргые саашадань нарижуулха. Капитальна барилгада хүтэлбэриин генеральна схемэнүүдые зохёожо нэбтэрүүлхэ. Тиихэдээ тэндэ хоёр болон гурбан шататай хүтэлбэридэ орохо, эхин шатын барилгын эмхинүүдые томодхохо, үйлэдбэриин тусхай мэргэжэлээр хүгжэлтын хэмжээе дээшэлүүлхэ гэжэ хараалха. Колхоз хоорондын, колхозно-совхозно болон гүрэнэй-кооператив нэгэдэлнүүдые, тэрэшэлэн хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ, болбосоруулха, худалдаха аграрно-промышлен комплекснуудые хүгжөөхэ.

Хүтэлбэриин автоматизированнэ системэ болон тооолгы түбүүдэй аша үрые дээшэлүүлхэ, тиин тэдэниие удаа д раагаар нэгэдүүлэн, мэдээсэл суглуулха, гуримшуулха ни тэ гүрэнэй байгууламжатай болгон саашадань хүгжөөхэ. Х рэг хүтэлбэрилгые болон хүтэлбэрилгын ажалай эмхидх лые hайжаруулхын тулада эмхидхэлэй техникэ ехээр б тээн гаргажа хэрэглэдэг болохо.

Ажахын кадрнуудые бэлэдхэлгэ болон мэргэжэлые саашадань дээшэлүүлхэ ябадал хараалха. Гүрэнэй даал баринууд болон договорно уялгануудые дүүргэхын түлө ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые шангадхаха.

Хүтэлбэридэ гаргашалагдадаг мүнгэ зөөриие тон нар наар алмаха.

Үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ажалшадые хабаадуул үрэ ехэтэй арга замуудые бэдэрхэ.

6. **Тойроод байhан байгаалиие хамгаалха, байгаалиин ба лигуудые зүбөөр ашаглаха, hэргээхэ тушаа хэмжээ ябуул гануудые хараалжа бэелүүлхэ.**

Эгээл шэнэ научно-техническэ хэрэгсэлнүүдые хэрэгл байгаалиин баялигуудые шэнжэлхэ, тэрэшэлэн газар уh най байдал шалгаха, тэрэниие бузарладаг эшэ үндэhэнүү дые элирүүлхэ.

Ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүдые үрэ ехэтэйгэ ашаглаха шэнэ hайн онол аргануудые, тэдэниие малта абаха, шанаржуулха, болбосоруулха түрүү технологическ процессүүдые нэбтэрүүлхэ. Тиихэдээ газар дороhоо ашаг малтамалнуудые улам ехээр илган абадаг болохо, мин ральна түүхэй эдые бүри дүүрэнээр, үргэлжэ дээрэнь бол босоруулдаг болохо, тэрэшэлэн газар, уhан болон агаар үлэгдэл зүйлнүүдэй хоротойгоор нүлөөлэлгые эрид бага бол гохо. Үлэгдэл зүйлнүүдые багадхаха, тон ехэ хэмжээгээ тэдэниие утиль болгомоор технологическа процессүү ухаалан зохёохо ажал түргэдхэхэ.

Аша үрэ ехэтэй сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые предпри тинуудта тодхоходо шухала хэрэгтэй оньhо болон маши нуудые бүтээн гаргаха тусхай үйлэдбэринүүдые хүгжөөх

Агаарта элдэб хорото бодосуудай орохо ябадалтай. лэдбэриин, транспортын болон бусад янзын шууяантай, hолоо дорьбоонуудтай, электрическэ, магнитна поли бол гэрэлнүүдэй нүлөөнүүдтэй тэмсэхэ шэнэ арга методуу зохёохо.

Газарай хүрьhэнэй үрэжэл hайжаруулха, уhан болон hа хинhаа нуралгаhаа улам hайнаар хамгаалха. Мүн ехэ даб хужартай болохо, хатаха, тэрэшэлэн уhанда абтаха бол промышленна үлэгдэлнүүдээр бузарлалгаhаа улам hайна хамгаалха. Малтамал болон торф абаха хүдэлмэринүү үнгэргэгдэhэнэй hүүлээр газарые дахин hайнаар элдэ байха.

Уhа гол болон ой модоной баялигые үргэлжэ дээр зүбөөр ашаглаха, хамгаалха хэмжээнүүдые бэелүүлхэ.

Элдэб проектнүүдые зохёожо баталан абахадаа, тус үй лэдбэри байгаалида ямар нүлөө үзүүлхэб, ямар хойшо той байжа болохоб гэжэ уридшалан мэдэхэ арга метод дые нарижуулха.

7. **Социалис оронуудтай али бүхы талаар холбоо хари саатайгаар ажаллаха хэрэг улам хүгжөөн, удаа дараа гүнзэгырүүлхэ, дэлхэйн социализмын байгуулалтые бэ жүүлхэ хэрэгтэ туhалха.** Хүгжэжэ байгаа оронууд бол промышленна талаар хүгжэнги капиталис гүрэнүүдтэй э номическа болон научно-техническэ холбоо харилса үргэдхэхэ.

• • •

СССР-эй арадай ажахын hалбаринуудые хүгжөөхэ, а зоной байдал hайжаруулха, үйлэдбэриин хүсэнүүдые баарилха, союзна республикануудай ажахые хүгжөөхэ, ветскэ Союзай экономическа холбоо харилсаа үргэд талаар инмэ шэглэл болон даалтабаринуудые тодорхой

III. Промышленностиин хүгжэлтэ

Промышленностиин гол зорилгонь хадаа эрхим шанартай продукцяар арадай ажахын болон хүн зоной хэрэглэмжые улам дүүрэнээр хангаха, бүхы hалбаринуудые техническэ талаар шэнээр зэбсэглэлгэ болон үйлэдбэриин эршэдхэлгэ хангаха хэрэг болоно.

Энэ зорилгые дүүргэхын тулада:

табан жэлэй туршада промышленна продукциин үйлэдбэрилгые 35—39 процентээр ехэдхэхэ, тэрэ тоодо үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдые 38—42 процентээр, хэрэглэмжын эдлэлнүүдые 30—32 процентээр ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Бүхы hалбаринуудта арадай хэрэглэмжын эд товарнуудые урданайхиhаа нилээд ехээр бүтээн гаргадаг болохо;

ажалай бүтээсые промышленностьда 30—34 процентээр дээшэлүүлхэ;

промышленностиин байгууламжые нарижуулха; техническэ дэбжэлтые эгээл ехээр шиидхэн тодорхойлжо байгаа hалбаринуудай — машина бүтээлгын, химическэ болон нефтехимическэ промышленностиин, электроэнергетикын үүргэ хэмжээе продукци үйлэдбэрилгын бүхы хэмжээн дотор ехэдхэхэ;

арадай ажахын бүхы hалбаринуудта хэрэглэмээр түрүү, алмааhатай машина, түхеэрэлгэ болон приборнуудые улам ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Бүтээн гаргадаг продукцияа саг үргэлжэ шэнэлжэ байха, тэрэнэй техническэ хэмжээ болон шанарые hайжаруулха, хэрэгсэлнүүдэй ашаглалгын болон хэрэглэмжын шэнжэ шанарые hайжаруулха. Ороной элдэб хубинуудта, илангаяа, Алас хойто зүгэй эрхэ байдалда хэрэглэхэ эрилтэнүүдтэ таарамаар техникэ болон материалнуудые бии болгожо, ехээр бүтээн гаргажа байха;

конструкционно материалнуудай янзануудые олошоруулжа, тэдэниие ехээр гаргажа, hайнаар ашаглаха. Эгээл алмааhа ехэтэйгээр бүтэдэг хабтайлгамал хара түмэрэй янзануудые, үнгэтэ хүнгэн металлнууд болон тэдэнэй шудхалаануудые, пластмасса, мүн элдэб модоной зүйлые няажа, шангаар даража хэhэн материал болон үрэ ехэтэй бусад материалнуудые үргэнөөр, ехээр бүтээн гаргадаг болохо;

түлишэ-энергиин тэнсүүри таарадалые нарижуулха. Элдэб янзын түлишэ зүбөөр тааруулан ашаглаха; нефть болон газhаа гадна, нүүрhэ, сланец, гидроэнерги болон атомна элшэ хүсэ үргэнөөр хэрэглэхэ. Түлишэ хэрэглэлгээ hайжаруулха, түлишэ-энергетикын үлэгдэлнүүдые дүүрэнээр ашаглаха;

үйлэдбэриин гол фонднуудые 1,4 дахин ехэ болгохо, тэдэнэй эдэбхитэй хубинь болохшо машина болон түхеэрэлгын үүргэ хэмжээ шууд дээшэлүүлхэ;

үйлэдбэри улам томодхохо хэрэг үргэлжэлүүлхэ, тэрэниие тусхай мэргэжэлээр хүгжөөхэ, хамтаруулха ябадал дээшэлүүлхэ, түрүү технологическа процессүүдые, ажал болон үйлэдбэри эмхидхэхэ түрүү арга методуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ; технологическа журам сахилгын эрилтэнүүдые дээшэлүүлхэ. Промышленна предприятинууд болон конструкторска эмхинүүдэй туршалгын баазые үргэдхэхэ.

Промышленностиин hалбаринуудай гол шэглэлтэнүүдые иимэ байхаар тодорхойлхо.

Электроэнергетикэдэ электрын элшэ хүсэ гаргалгые 1980 ондо 1340—1380 млрд. киловатт-час болгохо. 67-70 млн. киловатт элшын хүсэтэй түхеэрэлгэнүүдые электростанцинуудта тэрэ тоодо 13—15 млн. киловатт хүсэнэй түхеэрэлгэ атомна электростанцинуудта тодхожо, ашаглалгада оруулха. Нэгэ доро 500 ба 800 мянган киловатт элшэ хүсэ гаргадаг энергетическэ блогуудтай 4—6 миллион киловатт хүсэнэй тепловой электростанцинуудые, тэрэшэлэн нэгэ доро 1—1,5 млн. киловатт хүсэнэй элшэ гаргадаг реакторнуудтай атомна электростанцинуудые барижа үргэлжэлүүлхэ.

Электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэдэ үнэгүй хатуу түлишэ урданайхиhаа үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ хараалха. Экибастузска болон Канско-Ачинска нүүрhэнэй хэбтэшэнүүдые ашаглан хүдэлхэ томо тепловой электростанцинуудые бариха.

Гидроэнергетикэдэ гол түлэб томо гидроузелнууд барижа үргэлжэлүүлэгдэхэ ёhотой. Тэдэнэй ашаар электроэнерги үйлэдбэрилхэ, газар уhалха, хото болон промышленна предприятинуудые уhаар хангаха, суднаар ябалга болон загаhа үсхэбэрилгые хүгжөөхэ, уhанай үерhөө hэргылхэ зорилгонуудые үргэлжэ дээрэнь шиидхэхэ арга олдохо байна.

СССР-эй Европодохи хубида атомна энергетикэ уридлуулан хүгжөөхэ гэжэ хараалха. Түргэн нейтронууд дээрэ хүдэлдэг реакторнуудай барилга түргэдхэжэ, тэдэниие ашаглалгада оруулха. Дулаасуулгын зорилгоор атомна элшэ хүсэ ашаглаха талаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри эхилхэ.

Сибирь болон Дунда Азиин энергосистемэнүүдые Европын энергетическэ системэтэй холбохо, 500, 750 болон 1150 мянган вольт напряженитэй электро-дамжуулгын магистральна лининүүдые байгуулха. Тиигэжэ ороной нэгэдхэмэл энергетическэ системэ бүридүүлхэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ.

Энергетическэ түхеэрэлгын хүдэлмэриин технико-экономическа үрэ дүнгүүдые hайжаруулха, тиихын тулада 500 м киловатт хүсэнэй нугархай тааруу энергоблогуудые таб түргэдхэхэ, гидроаккумулирующи электростанцинууд бол газотурбинна түхеэрэлгэнүүдые бариха.

1980 ондо электростанцинуудта түлишэ гаргаш удельнэ хэмжээс, абтаhан электроэнергиин киловатт-час хэндэ абажа үзэбэл, 325—328 граммаар доошолуулха.

Электроэнергетикэдэ ажалай бүтээсые 27—29 процен дээшэлүүлхэ.

Нефтиин промышленностьда 1980 ондо 620—640 м тонно хүрэтэр нефть, тэрэ тоодо газова конденсат аба

Нефтиин байгаалиин баялигые hайнаар ашагладаг бол газарай хүрьhэнhөө нефть улам ехээр абажа шададаг бол битуминозно породоhоо нефть абаха талаар научно-шэн лэлгын болон промышленна туршалгын хүдэлмэри бэелүү

Тус hалбариие техническэ талаар hэльбэн шэнэдхэх дэлмэри үргэлжэлүүлхэ, нефтиин олзоборилгонуудта те логическа процессүүдые үргэлжэдэнь автомадаар бэелүүл дэг болгохо, хүтэлбэриин автоматизированнэ системэ ня рүүлхэ, табан жэлэй эсэс багта бүхы абтадаг нефтиин хэмжээнэй 85 процентhээ бага бэшыень эдэ олзобор нуудта абадаг болохо.

Нефть абалгын шэнэ хэбтэшэнүүдые түргэнөөр ашаг гада оруулха, нефть суглуулха, бэлэдхэхэ, ондоо тээшэнь гээхэ түхеэрэлгэнүүдые барихадаа, заводто бүтээгдэhэн б но-комплектнэ армагуудые үргэнөөр хэрэглэхэ.

Үрэмдэлгын хүдэлмэриин үрые дээшэлүүлхэ. Урдан hаа түргэнөөр үрэмдэдэг болоhоной, ямаршье эрхэ бай тодхожо боломоор үрэмдэлгын түхеэрэлгэ, шэнэ тү hүүшэнүүдэй, забойно двигательнүүдэй, оньhо угаадаг гэн зүйлнүүдэй, айхабтар бүхэ обсадна болон үрэмд соргонуудай нэбтэрүүлэгдэhэнэй ашаар, тэрэшэлэн ажа дэлмэри hайнаар эмхидхэhэнэй, нефтиин байдаг нүхые онол аргаар ашаглаhанай ашаар нефтиин гарадаг нүхэ нуудые бариха болзор 25—30 процентээр хороохо.

Газ болбосоруулдаг заводуудай барилга түргэдхэхэ. ондо 43—45 млрд. кубическа метр нефтиин газ абажа лаха.

Нефтиин промышленностьда ажалай бүтээсые 28—30 центээр дээшэлүүлхэ.

Нефть илган буйлуулдаг промышленностьда нефтиие шатада болбосоруулгые 25—30 процентээр ехэдхэхэ. шанаржуулгын технологиие hайжаруулха, шэнэ техноло ска процессүүдые, аша үрэ ехэтэй катализаторнуудые, hайн түхеэрэлгэ нэбтэрүүлхэ.

Нефтиие бүри hайнаар шанаржуулhанай, удаа дар хэгдэхэ шанаржуулгын хүдэлмэриин нарин болоhоной сэбэр hайн бензин, серэ багатай дизельнэ болон авиа түлишэ, үнэртэй углеводород, тэрэшэлэн шанар hайнтай хилгын тоhонуудые ехээр гаргадаг болохо. Микробиоло ска промышленностиин хэрэглэмжэ хангахын тулада ш парафин олон тонны хэмжээгээр үйлэдбэрилгые эмх Элдэб олон янзын нефтехимическэ түүхэй эд ехээр га

Холбомол болон томодхогдоhон технологическа түх гэнүүдые гол түлэб барижа эхилхэ. Нефтепродукт ехээр хэрэглэдэг газарнуудта ойртуулжа, нефтиие жуулдаг болохо.

Нефть шанаржуулгын промышленностьда ажалай бү 39—41 процентээр дээшэлүүлхэ.

Газай промышленностьда 1980 ондо газ абалгые 435 млрд. кубометртэ хүргэхэ. Тухайлхада, 35 мянган метр газ дамжуулха соргонуудые ашаглалгада оруулх тиин болон байгаалиин газуудые үргэлжэдэнь аш тэдээнhээ конденсат, серэ, гели болон тэдэнтэй хамта садаг бусад зүйлнүүдые абаха.

Манай орон дотор гол түлэб эгээл ехээр түлишэ хэ дэг нютагуудта газар доро газ хадагалха амhартай түхеэрэлгэ үргэлжэлүүлхэ. Тиихэдээ байhан газ болон тиин абтаhан хуушан нүхэнүүдые эгээл ехээр аш оролдохо.

Газ болон газай конденсат абаха, ондоо тээшэнь аба шанаржуулха, хадагалха түрүү техническэ аргануу годо Алас хойто зүгтэ тэдэниие ашаглаха арга мето зохёожо нэбтэрүүлхэ. Бүтээсэ ехэтэй, ашаглахада hа дамтай скважинануудые бариха гэжэ хараалха. Ти скважинын забойдо газай ерэлгые ехэдхэхэ шэнэ арг дүүдые хэрэглэхэ, газые олзоборилгодо бэлэдхэхэ а дуудаар хангагдаhан блочно түхеэрэлгэнүүдые, 1420

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1976—1980 ОНУУДТА ХҮГЖӨӨХЭ ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи, 2-дохи нюурнуудта).

метр болон тэрэнһээ дээшэшье бүдүүнтэй соргонуудаар магистральна газопроводуудые бүтээхэ, тэндэ даралтань 75 атмосферэһээ бага бэшэ байха, тиихэдэ 25 мянган киловатт хүсэнэй, газ түлхижэ гаргадаг агрегадуудтай компрессорнэ станцинуудые ашаглаха.

Газ дамжуулдаг соргонуудые ехээр алмалта хэмээр, тааруу замуудаар табиха. Эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй, компрессорнэ станцинуудай тоо болон хүсые ехэдхэһэнэй ашаар газ дамжуулха соргонуудые бүри үрэ ехэтэйгээр ашагладаг болохо.

Оронние газаар хангаха нэгэдхэмэл автоматизированна системэ байгуулжа үргэлжэлүүлхэ.

Газ ондоо тээшэнь нүүлгэн абаашаха тад ондоо, шэнэ аргануудые зохёохо талаар эрдэм-шэнжэлэлгын болон туршалгын-конструкторска хүдэлмэрине түргэдхэхэ.

Газай промышленностьда ажалай бүтээсые 43—45 процентээр дээшэлүүлхэ.

Нүүрһэнэй промышленностьда нүүрһэ абалгые 1980 ондо 790—810 миллион тоннодо хүргэхэ.

Техникэ болон технологи үргэн ехэ хэмжээгээр нарижуулһанай үндэһөөр нүүрһэ ехээр абалгые түргэдхэхэ, тэрэнэй шанар һайжаруулха, тус һалбариин ашаүрые саашадань дээшэлүүлхэ.

Түрүү технологи болон шэнэ техникэ хэрэглэһэнэй ашаар нүүрһэ абалгын эрид ехэ болохо, ажалай бүтээсын нилээд дээшэлхэ, мүн бусад технико-экономическа үрэ дүнгүүдэй һайжарха аргатай шахта болон уурхайнуудтал түбхын түрүүндэ техникэ шэнэлэн һэльбэхэ ажал бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Ороной зүүн нютагуудта нүүрһэ нээмэл аргаар абаха хүдэлмэри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ.

Түлишын-энергетическэ нөөсые нилээд ехэдхэхэ зорилгоор мүнөө хүдэлжэ байгаа Донецкэ, Кузнецкэ, Карагандагай, Печорын, бусад нүүрһэнэй бассейнүүдэй хажуугаар саашадаа Урда-Яхадай нүүрһэнэй районние хүгжөөлгые түргэдхэхэ. Канско-Ачинска түлишын-энергетическэ комплекс түргэн болзор соо байгуулха, Экибастузска бассейнние бүрин гүйсэдөөр ашаглаха хүдэлмэри дэлгэрүүлхэ.

Ороной Европодохи хубида шатадаг сланец абадаг болохо.

Налуу болон эгсэ нүүрһэнэй хэбтэшэнүүдһээ нүүрһэ абахын тулада оньһожоруулагдаһан түхеэрэлгэнүүдэй комплекснуудые ухаалан зохёожо, олоорнь үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо, нүүрһэ малтадаг комбайнуудые, ашаалха машинанууд болон нүүрһэнэй промышленностиин бусад түхеэрэлгэ улам ехээр бүтээн гаргадаг болохо.

Нүүрһэнэй болон сланецай промышленностиин предприятинуудта ажаллаха аюулгүй эрхэ байдал хангаха шэнэ арга хэрэгсэлнүүдые ухаалжа нэбтэрүүлхэ.

Хүнэй хабаадалгагүйгөөр нүүрһэ малтан абаха хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ талаар эрдэм-шэнжэлэлгын, конструкторска болон туршалгын хүдэлмэринүүдые эршэдхэхэ.

Нүүрһэнэй промышленностьда ажалай бүтээсые 24—26 процентээр дээшэлүүлхэ.

Хара металлургида 1980 ондо 160—170 млн. тонно булад хайлуулха, 115—120 млн. тонно хабтайлгамал бэлэн түмэр бүтээн гаргаха.

Металлопродукциин шанарые нилээд һайжаруулха, сорт янзыень үргэдхэхэ, тиигэжэ энээнэй ашаар 1980 ондо арадай ажахыда 5—6 млн. тонно металл алмаха. Аша үрэ ехэтэй металлопродукциин янзануудые — хүйтөөр хабтайлгаһан, нугалмал, маягтуулһан түхэлтэй, нарин нягта түхэлэй хабтагай түмэр, улам бүхэжүүлдэг халуун аргаар шанаржуулагдаһан хабтайлгамал түмэр, эрхим һайн шанартай, сэбэр булад прокат, жэбэрдэггүй ба трансформаторна булад болон хүйтөөр дабтагдаһан булад лентэ бүтээн гаргалгые 1,5—2 дахин ехэдхэхэ. Хабтайлгамал түмэр бүтээлгэдэ булад багаар гаргалдаг болохо.

Айхабтар бата бэхи соргонуудые, түбхын түрүүндэ нефть үрэдхүүлхэ болон шэнэ аргаар холбогдомол соргонуудые, хүйтөөр дабтамал динамна булад эрхим шанартай метизүүдые, түмэр порошок болон эрхим шанартай булад болон шудхалаануудай порошогуудые, бусад янзын шудхамалнуудые, тэрэшэлэн металлокерамика үйлэдбэрилгые нилээд ехэдхэхэ. Нефть, газ дамжуулдаг, газаа тээһээ һайн хамгаалтатай соргонуудые бүтээдэг болохо.

Мүнөө үедэ хүдэлжэ байгаа агрегадуудые шэнэдхэһэнэй, хүсэтэ шэнэ металлургическа агрегадуудые ашаглалгада оруулһанай ашаар тус һалбарие техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлхэ.

Металл үйлэдбэрилхэ, шанарыень һайжаруулха түрүү аргануудые улам нарижуулан, үргэнөөр нэбтэрүүлхэ: буладые кислородно конверторнүүдтэ, электропеэшэнүүдтэ болон тусхай электрометаллургиин агрегадуудта хайлуулха, таһалгаряагүйгөөр эюулэн хэбжүүлхэ, шэнгэн буладые синтетическэ шлагуудаар, инертнэ газуудаар болон пеэшэнһээ газаа вакуум, агааргүй юумэн соо байлгажа шанаржуулдаг болохо. Металлургиин үйлэдбэридэ кислород болон байгаалиин газые ашадаа бүри ехээр ашагладаг болохо. Металлые халуун аргаар шанаржуулха түхеэрэлгэнүүдые улам һайжаруулха. Сэбэргээлгын аргаар рудаһаа түмэр абаха технологие промышленна хэмжээгээр ашаглаха. Тэрэшэлэн окисленидэ ороһон түмэрэй рудае шанаржуулха, хатуужуулха алмааһатай аргануудые ашаглаха.

Малтамалай-рудна предприятинуудай барилга түргэдхэхэ. Эрхим дээдэ шанартай бэлэн болгогдоһон металлургическа түүхэй эд, тэрэ тоодо түмэрэй рудагай монсоонуудые 2,3 дахин ехээр үйлэдбэрилдэг болохо, худалдаанда түмэр ехэтэй руда хэрэглэхэ. Хара металлай түмэр түдэгые бэлэдхэхэ хэмжээ һайжаруулха. Доменно болон булад хайлуулгын шлагуудые шанаржуулгые ехэдхэхэ.

Хара металлургида ажалай бүтээсые 23—25 процентээр дээшэлүүлхэ.

Үнгэтэ металлургида алюмини, зэд болон никель абалгые 1,3 дахин, титан абалгые 1,4 дахин ехэдхэхэ, тэрэшэлэн эрхим шанартай шухаг, үнэтэ металлнуудые абалгые, мүн үнэтэ металлай үлэгдэлнүүдые дахин хайлуулга ба алмазнуудые ехэдхэхэ.

Электронно промышленностьда болон бусад һалбаринуудта хэрэглэхын тулада полупроводнигуудые, тусгаар сэбэр болон тусхай материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргаха.

Айхабтар хатуу бэхи шудхасануудые, углеродно болон бусад продукци үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо, металл отолдог инструментдэ хэрэглэхын тулада хатуу шудхасаар нарин һайн пластинануудые нилээд ехээр бүтээдэг болохо.

Металлопродукциин шанарыень һайжаруулха, сорт, янзануудыень үргэдхэхэ. Үнгэтэ металлнуудай шэнэ янзын, дааһа ехэтэй хабтайлгамал зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо. Шудхалга болон хабтайлгалгын холимол арга, [illegible] хабтайлгамал зэд, алюминиевэ лентэ, сорго болон бусад янзын прокадые ехээр үйлэдбэрилэн гаргаха. Үнгэтэ металлургиин предприятинуудай шэнэлэн заһабарилгые техническэ талаар зэбсэгжүүлгые үргэлжэлүүлхэ. [illegible] хадын-металлургическа комбинадые саашадань хүгжөөхэ, [illegible] үйлэдбэрилдэг болохо, мүн [illegible] томо промышленна комплексүүдэй барилга түргэдхэхэ.

Үнгэтэ металлургиин, илангаа туулга-цинкын, зэдэй, [illegible] болон алта абалгын промышленностиин [illegible] хүгжөөхэ. Бүтээсэ ехэтэй [illegible] механизмууд болон [illegible] улам ехээр малтан абадаг болохо, газар доро [illegible] хүдэлмэрилхэ [illegible] болон биотехнике [illegible] хэрэглэхэ.

Үнгэтэ металлургида рудаһаа улам һайнаар илган абаха [illegible]. Руда малтан [illegible]. Рудае шанаржуулха, гидрометаллургическа болон бусад [illegible] технологическа процессүүдые нэбтэрүүлхэ.

Үнгэтэ металлургида ажалай бүтээсые 23—25 процентээр [illegible].

Химиин болон нефтехимиин промышленностьда продукци [illegible] 60—65 процентээр ехэдхэхэ. [illegible]

1980 ондо минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгэ 143 [illegible] тонно хүргэхэ, тэрэшэлэн 5 миллион тонно хими[illegible] [illegible]

зүйлнүүдые олошоруулжа, тэдэнние улам ехээр үйлэдбэрилхэ.

Синтетическэ дабирхай болон пластическа масса үйлэдбэрилгые 1,9—2,1 дахин ехэдхэхэ, пластмассын шанар болон ашаглагдаха болзорыень ута болгохо.

1980 ондо 1450—1500 мянган тонно химическэ һэбэрдэһэ болон утаһа үйлэдбэрилэн гаргаха. Ажаһуудалай хэрэгтэ зорюулагдадаг һэбэрдэһэ, утаһануудай түхэл янзыень олошоруулжа, шанарыень һайжаруулха. Уян нугархай һэбэрдэһэ, элдэб гоёолто шэмэг боломоор, шанар һайнтай утаһануудые ехээр үйлэдбэрилэн гаргаха.

Синтетическэ каучук үйлэдбэрилгые 1,4—1,6 дахин ехэдхэхэ, тиихэдээ натуральна каучугһаа өөрэгүй шанартай синтетическэ каучук үлэмжэ ехээр үйлэдбэрилхэ.

Шинэнүүдые үйлэдбэрилгые 35—40 процентээр ехэдхэхэ, ашаглагдаха болзорыень улам ута болгохо. Радиальна маягтай шинэнүүдые улам ехэ хэмжээгээр бүтээн гаргаха.

Магнитна лентэ болон электроизоляционно материалай шанарыень һайжаруулха, тэдэнние ехээр гаргадаг болохо.

Бага хэмжээ шэгнүүртэй химиин продукциин талаар, тэрэ тоодо онсо сэбэр материалаар, полимернэ материалнуудта хэрэгтэй химическэ нэмэлтэнүүдээр, синтетическэ будагуудаар, текстильно-хамһабариин бодосуудаар, консервантнуудаар, катализатор болон бусад продукцяар арадай ажахын хэрэглэмжые эгээн дүүрэнээр хангаха.

Ажаһуудалай химиин хэрэгсэлнүүдые, тэрэшэлэн арадай хэрэглэмжын эд товарнуудые орёохо, багсалха пленочно болон бусад янзын материалнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ; эд хэрэгсэлнүүд болон материалнуудай сорт, янза болон шанарыень һайжаруулха.

Үйлэдбэриин шэнэ процессүүдые ухаалха, тон багахан үлэгдэлтэйгөөр продукци бүтээн гаргаха боломжо олгодог катализаторнуудые нэбтэрүүлхэ.

Нэгэ доро ехэ хүсэ гаргадаг агрегадуудые, нэгэ шататай таһалгаряагүй технологическа процессүүдые нэбтэрүүлһэнэй, ашаар химическэ реакциин элшэ хүсые эгээл дүүрэнээр хэрэглэн, химическэ промышленностие үргэн ехэ хэмжээгээр техническэ талаһаань зэбсэгжүүлгые үргэлжэлүүлхэ.

Химическэ промышленностьда ажалай бүтээсые 59—61 процентээр дээшэлүүлхэ.

Минерально-түүхэй эдэй нөөсые саашадань ехэ болгохо, түбхын түрүүндэ малтамалнуудай предприятинуудай мүнөө хүдэлжэ байгаа газарнуудта, мүн ороной шэнээр эзэмшэгдэжэ байһан нютагуудта **геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэри** нилээд үргэдхэхэ.

Бэдэрэлгын хүдэлмэриин аша үрые дээшэлүүлхэ, ашагта малтамалнуудай нөөсэ бэлдэлгын шанар һайжаруулха. Малтамал абадаг промышленностиин һалбаринуудта орходоо минеральна, түүхэй эд һурагтгүй түргэнөөр бэдэрэн оложо байха.

Түбхын түрүүндэ Дунда Обь шадар, Тюменскэ областиин хойто талаар, Зүүн Сибирьтэ, Яхадай АССР болон Коми АССР-тэ, Архангельска областьдо, Дунда Ази болон Казахай ССР-тэ (Каспиин далай шадархи набтар газар) нефть, байгаалиин газ болон конденсат бэдэржэ, шэнэ хэбтэшэнүүдые олохо ябадал түргэдхэхэ. Ороной Европодохи хубида мүнөө ашаглагдажа байгаа хэбтэшэнүүд шадар нэмэжэ олдоһон нефть болон газые ашаглалгада бэлэдхэлгые хангаха. Далай болон океануудай эрье шадарай зононуудта геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа, түбхын түрүүндэ нефть болон байгаалиин газ олохые оролдохо. Илангаяа СССР-эй Европодохи хубида коксологдодог болон энергетическэ нүүрһэнэй хэбтэшэнүүдые бэдэрхэ хэрэг үргэдхэхэ, тэрэшэлэн хара болон үнгэтэ металлургида хэрэгтэй бэлээр шанаржуулагдадаг, баян руда, үнэтэ металл болон алмаз, атомна энергетикэдэ болон минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилхэдэ хэрэгтэй түүхэй эд, тэрэшэлэн газар дорохи уһануудые бэдэрэлгые шангадхаха хэрэгтэй.

Геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриин техническэ талаар хангагдасыень һайжаруулха, бүтээсэ ехэтэй шэнэ түхеэрэлгэ ухаалан зохёожо нэбтэрүүлхэ, автомадаар зэбсэглэгдэһэн үрэмдэлгын түхеэрэлгэ, аппаратура, приборнуудые нэбтэрүүлхэ. Түрүү геофизическэ болон геохимическэ арга методүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, геологическа шэнжэлэлгын космическа болон аэровысотно онол аргануудые хэрэглэхэ.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые техническэ талаар шэнээр зэбсэглэхэ үндэһэ һуури болгошо **машина бүтээлгые** саашадань хүгжөөхэ. Машина бүтээлгын болон металл болбосоруулгын продукци үйлэдбэрилгые табан жэлэй туршада 1,5—1,6 дахин ехэдхэхэ.

Бүтээн гаргагдадаг машина, түхеэрэлгэ болон приборнуудай шанарыень нилээд һайжаруулха, тэдэнэй техническэ хэмжээ, бүтээсэ болон найдамтай байлгыень һайжаруулха. Түүхэй эдэй орохоһоо эхилээд, бэлэн болоһон продукциие ашажа эльгээхэ хүрэтэр бүхы технологическа циклые үргэлжэдэнь оньһожоруулха, автомадуудаар хангаха аргатай хэдэн олон машина болон приборнуудые ухаалан байгуулха талаар хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Тон шэнэ технологическа процессүүдтэ хэрэгтэй түхеэрэлгэдэ онсо анхарал хандуулха. Техническэ талаар хуушарһан продукциие саг болзортонь үйлэдбэриһөө болюулха.

Шэнэ түхэл маягай машина, прибор, аппарадуудые ухаалан зохёоходо, ямар гол шухала эрилтэ табигдахаб гэхэдэ, эдэ зүйлнүүд арадай ажахыда эгээл ехэ аша үрэ асарха, мүн хүсэнэй (үйлэдбэриин) нэгэ единицэдэ тэдэнэй бүтээлгэдэ ородог материал болон үнэень доошолуулха ушартай.

Машина бүтээлгын үйлэдбэрие эршэдхэхэ талаар хэдэн хэмжээнүүдые бэелүүлхэ шухала. Хэрэгсэл, үзел болон детальнуудые нэгэ түхэлдэ оруулһанай, технологическа процессүүдые адли зүйл олонтой болгоһоной үндэһөөр һалбари доторхи болон һалбариин хоорондохи тусхай мэргэжэлгые гүнзэгырүүлэн үргэдхэхэ.

Машина бүтээлгые техническэ талаар, шэнээр зэбсэгжүүлгые түргэдхэхын тулада металл болбосоруулдаг шэнэ түхеэрэлгэ гол түлэб машина бүтээлгын предприятинуудта эльгээхэ хэрэгтэй.

Шэнэ түхэлэй машина, механизм болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ проект зохёоходоо, түрүү һайн шиндхэбэринүүдые олоһоной, хара металлай эгээл алмааһа ехэтэй хабтайлгамал түмэр болон эдлэлгэдэ орохо бусад материалнуудые хэрэглэһэнэй, металл болбосоруулха арга методуудые нарижуулһанай ашаар машина бүтээлгын бүхы һалбаринуудта металл улам ехэ аша үрэтэйгээр хэрэглэдэг болохо шухала.

Машина бүтээлгын бэлэдхэлэй баазые саашадань хүгжөөхэ, тусхай мэргэжэлээр шэглүүлхэ гэжэ хараалха. Автомадуудаар хангагдаһан түхеэрэлгэнүүдые нэбтэрүүлжэ, тон һайн, нарин шанартай заготовконуудые бэлэдхэхэ, тэрэшэлэн шудхалгын, дархалалгын болон гагналгын үйлэдбэринүүдтэ ажалай бүтээсэ болон эрхэ байдалыень нилээд һайжаруулха.

Юрэнхы машина бүтээлгын хэрэглэлэй продукци үйлэдбэрилгые түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэй.

Үйлэдбэриин бүхы технологическа процессээр орёо оньһон түхеэрэлгэ бэлэдхэжэ үгэхэ, тэрэнние тодхохо ба промышленна туршалга хэхэ, тэрэшэлэн проектын ёһоор хараалагдаһан хүсэндөө (бүтээсэдэ) хүрөө һаань, захилшада тушааха гэжэ хараалха хэрэгтэй.

Машина болон түхеэрэлгые нэгэн газарһаа заһабарилха хэрэгые саашадань хүгжөөхэ. Арадай ажахыда хэрэгтэй машинануудай, түхеэрэлгын, прибор болон аппарадуудай запасной частьнуудые техническэ нормотой тааралдуулан, гүйсэд хэрэгтэй соонь бүтээн гаргадаг болохо.

Машина бүтээлгэдэ болон металл болбосоруулгада ажалай бүтээсые 1,5 дахин шахуу дээшэлүүлхэ.

Энергомашина бүтээлгэдэ 500 болон 800 мянган киловатт хүсэтэй энергоблогуудые хэрэгтэй хэмжээгээрнь үйлэдбэрилхэ. Тэдэ хадаа органическа түлишөөр хүдэлдэг электростанцинуудай базова блогуудынь болохо ёһотой. Мүн тэрэшэлэн уһанай болон газай хүсөөр хүдэлдэг томо турбинануудые олоор үйлэдбэрилхэ.

Нэгэ доро нэгэ миллион киловаттһаа бага бэшэ хүсэ гаргадаг турбоагрегадуудые, тепловой нейтронууд дээрэ хүдэлдэг реакторнуудые атомна электростанцинуудта зорюулан, олоор үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо. 1,5 миллион киловатт хүсэтэй, тепловой нейтронууд дээрэ хүдэлдэг атомна энергоблогуудта хэрэгтэй комплектнэ түхеэрэлгэ ухаалан зохёохо.

Мүнөө хүдэлжэ байгаа предприятинуудай хүсыень гүйсэд дүүрэнээр ашаглаһанай, тэдэнние шэнэлэн заһаһанай, шэнэ заводуудые бариһанай үндэһөөр, тэрэшэлэн зарим үзел болон детальнуудые промышленностиин бусад һалбаринуудтай даамайгаар хамтаржа бүтээһэнэй үндэһөөр атомна машина бүтээлгын хүгжэлтые түргэдхэхэ.

Электроэнергетикэдэ хэрэглэхын тулада бага түлишэ хэрэглэдэг, 250 мянган киловатт хүрэтэр хүсэтэй ууран газай түхеэрэлгэнүүдые, тэрэшэлэн эгээн ехэ даралтые түйлахын тулада 100 мянган киловатт хүрэтэр хүсэтэй газотурбинна энергетическэ түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ. Һородог, үлеэдэг машина олоор гаргаха, электро энергетикэ болон бусад һалбаринуудай хэрэглэмжэ гүйсэд хангаха.

6—25 мянган киловатт хүсэтэй газотурбинна болон электрическэ приводтэй, дистанционно хүтэлбэритэй, крупноблочно гү, али ямар нэгэн ондоо аргаар бүтээгдэһэн газ түлхин ябуулдаг автомат агрегадуудые шэнээр ухаалан зохёохо, промышленна туршалгада оруулха, һүүлээрнь тэдэнние олоор үйлэдбэрилдэг болохо. Газ түлхин ябуулдаг агрегадуудай хүсэ шадалыень нилээд дээшэлүүлхэ, заһабарилгын хоорондо хүдэлмэрилхэ болзорыень 2—3 дахин ехэдхэхэ.

Хүндэ машина бүтээлгэдэ буладые таһалгаряагүйгөөр эюулэн шудхаха хүсэтэ түхеэрэлгэнүүдые болон түмэр хабтайлгаха агрегадуудые; 400 тоннын багтаамжатай конверторнуудые, халуун болон хүйтэн аргаар таһалгаряагүйгөөр түмэр хабтайлгадаг, бүтээсэ ехэтэй стануудые; таһалгаряагүй автоматизированнэ технологическа процесстэй ба программна хүтэлбэритэй трубо-гагналгын болон соргын түмэр хабтайлгаха агрегадуудые, металлнуудые халуун аргаар, химическэ болон электрохимическэ аргаар болбосоруулха түхеэрэлгэ болон хабтайлгамал түмэртэ ба соргонуудта хамгаалалтын хушалта түрхихэ түхеэрэлгэ; буладые агааргүй хооһон юумэн соо болбосоруулха түхеэрэлгэнүүдые ухаалан бүтээхэ хэрэгтэй.

Үнгэтэ металлургида зорюулжа, технологическа түхеэрэлгэ болон оньһожоруулгын хэрэгсэлнүүдые ухаалан зохёохо хэрэг түргэдхэхэ. Зэд, зэд-никелиин болон никелиин штейнүүдые болбосоруулхын тулада 100 тонно хүрэтэр багтаамжатай конверторнүүдые байгуулха. Тиихэдээ гол болон хамһабариин процессүүдые автомадуудаар гүйсэд хангаха хэрэгтэй.

Нүүрһэнэй болон хадын-рудна промышленностьда зорюулжа, түгэс хүсэтэй экскаваторнуудые, 170 тонно ашаа дааха шадалтай думпкарнуудые, 400 миллиметр үргэнтэйгөөр үрэмдэжэ шадаха, бүтээсэ ехэтэй үрэмдэлгын станогуудые бүтээн гаргадаг болохо.

Түрүү технико-экономическа шэнжэ шанартай, ехэ хүсэтэй агрегадуудтай шэнэ түхэлэй дизельнүүдые суднануудта, тепловозуудта, үрэмдэлгын техникэдэ, барилга-замай машинануудта болон хүндэ автосамосвалнуудта зорюулжа, ехээр бүтээн гаргадаг болохо.

8.000 мориной хүсэтэй хоёр секциин ашаанай замай тепловозуудые болон 6.000 мориной хүсэтэй нэгэ секциин пассажирска тепловозуудые; 2.000 мориной хүсэ хүрэтэр шадалтай маневрово-гаргалгын тепловозуудые; 125 тонно ашаа дааха шадалтай, 8 голтой хахад вагон болон цистернэнүүдые; ороохо, талха, минеральна үтэгжүүлгэ болон бусад продукци шэрэхэ тусхай вагонуудые; түмэр замые бариха ба заһабарилха бүтээсэ ехэтэй шэнэ түхеэрэлгэ бүтээн гаргажа эхилхэ. Контейнернүүдые, илангаяа ехэ, хүндэ юумэ багтаадаг контейнернүүдые нилээд олоор бүтээдэг болохо.

Юумэ дээрэ үргэхэ, юумэ ашаха болон буулгаха, мүн складай хүдэлмэрине оньһожоруулха түрүү хэрэгсэлнүүдые, тэрэ тоодо дистанционно хүтэлбэритэй ашаа тээдэг машинануудые, мүн ашаа тээхэ, буулгаха хүдэлмэрине автоматическа болгохо программна хүтэлбэритэй дүүжэн конвейернүүд болон манипуляторнуудые ехээр үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо.

Электротехническэ промышленностьда томо электрическэ машинануудые, бага хүсэнэй электромашинануудые, ехэ вольтын болон бага вольтын электрическэ аппаратура, тэрэ тоодо тэһэрхэ аюулгүй аппаратура, электротермическэ түхеэрэлгэ дээгүүр үзельна шэнжэ шанартай аккумуляторнуудые, силовой полупроводниково хубилгагшадые, арьбан һайн гэрэл үгэдэг зүйлнүүдые, хүдөө ажахын үйлэдбэрие оньһожоруулха, автомат нэбтэрүүлхэ ехэ найдамтай электро-түхеэрэлгэ болон бусад янзын түрүү электротехническэ түхеэрэлгэ түргэнөөр хүгжөөжэ, бүтээн гаргадаг болохо. Сверхпроводимость гэдэг ёһые ашаглан, түгэс хүсэтэ генераторнуудые ухаалха хүдэлмэри түргэдхэхэ.

Иимэ юумэнүүдые бүтээн гаргадаг болохо гэбэл:

атомна болон тепловой электростанцинуудта зорюулжа, 1000—1200 мянган киловатт хүрэтэр хүсэнэй турбогенераторнуудые, гидроэлектростанцинуудта зорюулжа, 640.000 киловатт хүсэнэй генераторнуудые, 1.500 киловольт хүрэтэр напряженитэй постоянно ток болон 1.150 киловольт хүрэтэр напряженитэй переменнэ ток дамжуулха лининүүдтэ хэрэглэгдэхэ ехэ вольтын олон түхеэрэлгэ;

түмэр хабтайлгаха стануудта хэрэглэгдэхэ полупроводниково хубилгагшадтай автоматизированнэ электроприводуудые хүсэтэ металлургическа установко болон агрегадуудта зорюулһан электро-түхеэрэлгэ;

нефтиин болон газай гараха нүхыень электро-аргаар үрэмдэхэ, нефть түлхин гаргаха, мүн газай болон нефтиин ябаха соргонуудта, нүүрһэ малтан абаха оньһожоруулһан комплекснуудта хэрэглэгдэхэ бүтээсэ ехэтэй, найдамтай түхеэрэлгэ;

10 мянга гаран мориной хүсэтэй ашаанай замай электровозуудые;

хүдөө ажахын продукци буйлуулжа хадагалхада, мүн мал ажалай фермэнүүдтэ болон гидромелиоративна барилгануудта хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэдэ хэрэгтэй электроприводуудые;

ехэ напряжени дааха шэнэ янзын электрокабельна хэрэгсэлнүүдые болон халуунда тэсэмгэй шабын түмэрнүүдые;

тогой программна хүтэлбэритэй металл болбосоруулгын түхеэрэлгэдэ хэрэглэгдэхэ высокомоментнэ болон силовой шагова электродвигательнүүдые бүтээн гаргадаг болохо.

Химиин болон нефтиин машина бүтээлгэдэ түхеэрэлгын гол янзануудые 1,5—1,6 дахин ехээр бүтээн гаргадаг болохо.

Тон шэнэ ёһоной технологическа процессүүдтэ хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэ болон аппаратура ухаалан зохёогоод, бүтээн гаргадаг болохо. Тэрэнэй ашаар химиин промышленностьда, шинэ, резинотехническэ болон лак-будагай һалбаринуудта үйлэдбэри нилээд эршэдхэхэ. Мүн конверторнэ ба доменно үйлэдбэридэ хэрэглэгдэхэ түгэс хүсэтэ кислородно установконуудые ухаалан бүтээхэ.

Иимэ зүйлнүүдые бүри ехэ хэмжээгээр бүтээдэг болохо гэбэл:

нефть болон газые олзоборилгодо бэлэдхэхэ, газ болон газова конденсадые шанаржуулха блочно-комплектнэ автоматизированнэ установконуудые, дулаасуулдаг болон хүргэдэг аппаратура, ехэ диаметртэй соргонуудта хэрэгтэй хаадаг, нээдэг зүйлнүүдые;

газ шанаржуулдаг заводуудта хэрэгтэй, үндэр ехэ бүтээсэтэй түхеэрэлгэ, компрессорнүүд болон бусад аппаратура;

нефть илган болбосоруулха ехэ багтаамжатай комплектнэ холимол установконуудые;

минеральна үтэгжүүлгын промышленностьда хэрэгтэй, нэгэ доро хүсэтэй технологическа установконуудые;

пластическа масса шанаржуулхада, соргонуудые бүтээхэдэ, мүн энэ материалаар соргонууд болон бусад хэрэгсэлнүүдые бүтээхэдэ хэрэгтэй түхеэрэлгэ;

саахарай промышленностьда хэрэгтэй автоматизированнэ центрифугануудые, тэрэ тоодо программна хүтэлбэритэй зүйлнүүдые;

целлюлозно-саарһанай промышленностьда хэрэгтэй түхеэрэлгэ ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Уһа тусхай аргаар ашагладаг, нэгэ доро ехэ хүсэтэй түхеэрэлгэ ухаалан зохёогоод, бүтээн гаргажа эхилхэ. Хуурай аргаар саарһа абахада хэрэгтэй түхеэрэлгэ бүтээжэ эхилхэ. Саарһа болон картон хэдэг машинануудта бүрилдүүлгын ажал бүтээдэг шэнэ түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо.

Иимэ зүйлнүүдэй үйлэдбэрилгэ эмхидхэхэ гэбэл:

целлюлозно-саарһанай промышленностьда мүнөө хүдэлгэгдэжэ байгаа түхеэрэлгын бүтээсые дээшэлүүлжэ шадаха шинын үзелнууд болон аппарадуудые;

тусхай транспортна хэрэгсэлнүүдтэй, ехэ үрэтэй үрэмдэлгын һүүшэнүүдтэй, забойно двигательнүүдтэй ба ямаршье эрхэ байдалда тодхоходо хялбар бэлэн үрэмдэлгын установконуудые, нефтиин болон газай гарадаг нүхэнүүдые түхеэрхэ, заһахада хэрэгтэй шэнэ янзын нефтегазо-олзоборилгын түхеэрэлгэ болон ехээр оньһожоруулһан агрегадуудые;

микробиологическа промышленностьда хэрэгтэй холбогдон тодхогдодог технологическа түхеэрэлгэ.

Станок-бүтээлгын болон инструментальна промышленностьда металл отолдог станогуудые болон кузнечно-даралтын машинануудые 1,5—1,6 дахин олоор бүтээн гаргадаг болохо.

Тогой программна хүтэлбэри болон хиналтын бага хэмжүүрэй электронно системэтэй автоматическа түхеэрэлгэ үйлэдбэрилхэ хэрэг түргэнөөр хүгжөөхэ. Промышленностиин хэрэглэмжые эгээл дүүрэнээр хангахын тулада металл болбосоруулдаг түхеэрэлгын байгууламжые һайжаруулха. Тиихын тулада:

тогой программна хүтэлбэритэй станогуудые уридлуулжа, ехээр гаргадаг байха, хүндэ болон шухаг станогууд болон прессүүдые, айхабтар нарин зүйлэй станогуудые үйлэдбэрилгэ хүгжөөхэ;

тусхай станогууд болон автоматическа лининүүдые нилээд ехээр бүтээн гаргадаг болохо, эд хэрэгсэлнүүдые айхабтар олон хэһэгээр бүтээн гаргадаг һалбаринуудта хэрэглэгдэхэ элдэб хэмжүүрэй детальнуудые гаргахада тааруулагдаһан комплексно-автоматическа лининүүдэй үйлэдбэри эмхидхэхэ;

электронно-тоололгын машинануудаар хүтэлбэрилэгдэдэг, ехэ бүтээсэтэй металл болбосоруулгын түхеэрэлгэнүүдые ухаалан зохёожо, энэ түхеэрэлгын үндэһөөр эд хэрэгсэлнүүдые үсөөнөөр ба олоор гаргадаг участогууд болон цехүүдые эмхидхэхэ;

машина бүтээлгэдэ олоор гаргагдадаг хэрэгсэлнүүдые автомат аргаар суглуулан тодходог болохын тулада хэрэгтэй түхеэрэлгэ ухаалан зохёогоод, бүтээн гаргажа эхилхэ;

бар хүсэнэй хүндэ, нэгэ янзын хүдэлмэринүүдые оньһожоруулха, автомадуудаар хангаха арга олгодог программна хүтэлбэритэй автоматическа манипуляторнуудые олоор бүтээн гаргадаг болохо.

Болбосороогүй нарин һайн зүйлнүүдые абахын тулада хэрэгтэй автоматизированнэ шудхалгын болон кузнечно-даралтын машинануудые, лини болон комплекснуудай түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилхэ хэрэг түргэнөөр хүгжөөхэ.

Булад болон нямаал модон барилгын зүйлнүүдые бүтээн гаргахада хэрэгтэй комплектнэ, технологическа лининүүдые үйлэдбэрилдэг болохо.

Илангаяа байгаалиин болон синтетическэ алмазуудые болон онсо хатуу бусад материал ба шудхасануудые хэрэглэн бүтээгдэдэг металл болбосоруулгын хэрэгсэлнүүдые, тэрэшэлэн тогой программна хүтэлбэритэй станогуудта хэрэглэгдэдэг отололгын болон хамһабариин зэр зэмсэгүүдые ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Минерало-керамическа материал хэрэглэн, зэр зэмсэгүүдые бүтээхэ арга ухаалжа, тэдэнние үйлэдбэрилдэг болохо. Ехэ тэсэмгэй хатуу, абразивна хэрэгсэлнүүдээр машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын болон бусад һалбаринуудай хэрэглэмжые хангаха.

Приборнууд болон автоматизациин хэрэгсэлнүүдые 1,6—1,7 дахин ехээр, тоололгын техникын хэрэгсэлнүүдые 1,8 дахин ехээр бүтээн гаргадаг болохо. Технологическа процессүүдые ба арадай ажахын һалбаринуудта эгээл һайнаар хүтэлбэрилхэ автоматизированнэ системэнүүдтэ хэрэглэхын тулада олон юумэ хэдэг, хүтэлбэрилэгдэдэг тоололгын комплекснуудые аса һалаануудай түхеэрэлгэ, приборнуудые, мэдээсэл тэмдэглэн дамжуулха түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргадаг болохо. Тэрэшэлэн электронно-клавишна машинануудые, кассын аппарадуудые болон юумэ шэгнэдэг, хэмжэдэг техникэ бүтээжэ эхилхэ. Автоматическа манипуляторнуудта хэрэгтэй программна хүтэлбэриин прибор болон түхеэрэлгэнүүдые промышленна ёһоор үйлэдбэрилжэ эхилхэ.

Микроэлектронико, лазерна техникэ үргэнөөр хэрэглэһэнэй үндэһөөр шэнэ янзын приборнууд болон радиоэлектронно аппаратура бүтээн гаргадаг болохо. Хүдөө ажахыда хэрэгтэй, мүн тойрожо байгаа байгаалиин байдал хинахада хэрэгтэй приборнуудые олоор бүтээдэг болохо. Дүрсые эли тодо болгодог зүйлнүүдтэй медицинскэ рентгеновскэ аппаратура бүтээн гаргадаг болохо.

Продукциин бүтээгдэжэ байха үедэ, мүн тэрэнэй шанарынь хинаха ба бүридхэхэ үедэ хэрэглэгдэдэг приборнуудые улам нарин, найдамтай болгохо гэжэ хараалха.

Автомобильна промышленностьда 1980 ондо 2,1 — 2,2 миллион автомобиль, эдэнэй дунда 800—825 мянган ашаанай машина бүтээн гаргаха. Ниитын транспортда зорюулагдаһан автобусуудые, ехэ ашаа тээдэг автомобильнуудые, эдэнэй прицепүүдые, багахан прицепүүдые бүтээн гаргалгые олошоруулха. Ашагта малтамалнуудые малтан абадаг промышленностьда шухала хэрэгтэй 75, 120 ба тэрээнһээ дээшэ тонно ашаа тээдэг автосамосвалнуудые, ашаагаа өөһэдөө буулгадаг автопоезднуудые бүтээхэ хэрэгые хүгжөөхэ. Автомобильнуудай техническэ хэмжээ, шанарай ба ашаглалгын дүнгүүдые нилээд дээшэлүүлхэ шухала. Автомобиль бүтээлгэдэ дизельнүүдые хэрэглэхэ ушарые үргэдхэхэ, Шэнэ түхэлэй хүсэтэ автотягачнуудые, муу харгыда һаадгүй ябадаг, олон голтой, газай турбинануудтай автомобильнуудые бүтээжэ эхилхэ. Автотранспортна хэрэгсэлнүүдэй бата бэхи байлгые саашадань дээшэлүүлхын, арга нөөсэнүүдыень ехэдхэхын, эдэнние хангаха хүшэр хүндэ ажалые бага болгохын тула хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

Хүдөө ажахын, худалдаа наймаанай, элүүрые хамгаалгын, промышленностиин, барилгын ба бусад һалбаринуудай эрилтэнүүдые хараада абан, тусхай мэргэжэлтэй автомобильнуудай, мүн сагай элдэб уларилтай, байгаалиин ондо ондоо эрхэ байдалтай зононуудта хүдэлхэ автомобильнуудай түхэл шэнжые үргэдхэхэ, улам олоор бүтээн гаргаха байна. Хүдөөгэй харгы замаар хурдан түргэнөөр ябаха хүнгэн автомобильнуудые олоор бүтээн гаргаха.

Машинаһаа гараһан газуудаар орщон тойронхи агаарые бузарлалга бага болгодог хэрэгсэлнүүдые бүтээлгын хүдэлмэрие шангадхаха. Ехэ хото городуудай автомобильна ажахынуудые нэн түрүүн эдээгээр хангахын тула газай баллонуудтай автомобильнуудые бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ.

Автомобилиин паркые запасной частьнуудаар хангахын түлөө һалбаринуудай харюусалгые дээшэлүүлһэн бүлэг хэмжээ ябуулганууды бэелүүлхэ. Автомобильнуудай капитальна заһабарилга эмхидхэлгые, мүн хүн зоной үмсын хүнгэн транспортые оньһон техникээр хангалгые нилээд һайжаруулха.

Подшипнигай промышленность, илангаяа тусхай прибортой ба прецизионно подшипнигуудые бүтээн гаргалгые хүгжөөхэ.

1980 ондо **трактор ба хүдөө ажахын машина бүтээлгэдэ** дүн хамта 55 миллион мориной хүсэтэй 580—600 мянган трактор бүтээн гаргаха. Элшэ хүсөөр һайса хангагдаһан тракторнуудые бүтээн гаргалгые хүгжөөхэ, эдэнэй түд бүриин хүсэ, шанар ба бата бэхи байлгые дээшэлүүлхэ.

1980 ондо ургамал тарижа ургуулдаг хүдөө ажахын машинануудые бүтээн гаргалгала 2,8 миллиард түхэригтэ хүргэхэ. Ороһо тараанай ажахые, свекло ургуулгые бүхы дээрэнь оньһожоруулгые түгэсхэхын, хлопчатник, хартаабха, бахчын, овощой, үрэ жэмэстэ ба бусад ургамалнуудые һуулгаха, хуряаха хүдэлмэрие оньһожоруулгын хэмжээе саашадань дээшэлүүлхын тула шухала хэрэгтэй машинануудые бүтээлгэеэ нилээд хүгжөөхэ.

1980 ондо таря хуряадаг «Нива», «Колос», «Сибиряк» түхэлэй 125 мянган комбайн бүтээхэ. Ургамалнуудые химическэ зүйлнүүдээр сахин хамгаалгые хэрэглэхэ, сабшалан, бэлшээри һайжаруулха, нара, һалхинһаа, уһанһаа газарай хүрьһэнэй нуралгатай тэмсэхэ хүдэлмэрие, мүн хадата газар нютагуудта тариан ажал эрхилхэ хүдэлмэрие оньһожоруулхын тула үндэр бүтээсэтэй машинануудые олоорнь бүтээн гаргаха.

К-700 ба Т-150 түхэлэй тракторнуудай техническэ арга боломжонуудые эгээл бүрин хүсэдөөр ашаглахын тула хүдөө ажахын машинануудые, прицепүүдые бүтээн гаргалгала үргэдхэхэ.

1980 ондо **мал ажалай ба тэжээл буйлуулгын машина бүтээлгэдэ** машина, түхеэрэлгэ үйлэдбэрилэн бүтээлгые 2,2 миллиард түхэригтэ хүргэхэ. Мал ажалай тусхай мэргэжэлтэй бүлэг барилгануудые, фермэнүүдые хангахын тула оньһото техникэ үйлэдбэрилэн бүтээлгээ ехэдхэхэ. Үбһэнэй гурил, монсойлгогдоһон, брикет болгогдоһон тэжээл бэлдэхэ үндэр бүтээсэтэй машина, түхеэрэлгэ бүтээн гаргалгые хүгжөөхэ. Фермэнүүдэй ажал хүдэлмэрие, тэжээл буйлуулан бэлдэлгые үргэлжэдэнь оньһожоруулгын хэмжээе дээшэлүүлхэ зорилготойгоор тон шэнэ, тэрэ тоодо самоходно, машинануудые зохёожо, бүтээн гаргахаар хараалха.

Газарай хүрьһэндэ минеральна ба нютагай үтэгжүүлгэнүүдые, нзбёосхоор баян материальнуудые оруулхын тула машина, түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилэн бүтээлгые үргэдхэхэ, үтэгжүүлгэ сасажа оруулдаг томо ехэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргажа эхилхэ.

Барилгын, харгы замай ба коммунальна машина бүтээлгэдэ промышленна, хүдөө ажахын, мелиоративна, гэр байрын, харгы замай барилгадахи хүдэлмэрие үргэлжэдэнь оньһожоруулха бүлэг машинануудые, гидравлика ба автоматика үргэнөөр хэрэглэлгэтэй хүсэтэ машинануудые зохёожо, бүтээн гаргаха.

Автомобилиин дардам харгынуудые хурдан түргэнөөр барихын тула шэб шэнэ түхеэрэлгэнүүдые зохёожо, олоорнь бүтээн гаргалгые эмхидхэхэ.

Нефть ба газай магистральна хоолой соргонуудые татаха хүдэлмэриин дабшаса, шанар дээшэлүүлхэ хэрэг хангаһан барилгын тусхай оньһон техникэ үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ.

Хуурай аргаар цемент үйлэдбэрилхын тула сүүдхэдээ 6.000—8.000 тонно клинкер гаргаха бүтээсэтэй автомадаар хангагдаһан технологическа лининүүдые бии болгохо. Ханын, монсойлгон хуйлаһан, гэрэй орой хушаха, рудата бэшэ барилгын материалнуудые, санитарно-техническэ үнгэтэ шабарые, минеральна хүбэнһөө дулаа болон абяа табидаггүй хэрэгсэлнүүдые, шабар ба байгаалиин шулуунуудһаа барилгын материалнуудые үйлэдбэрилэн абаха хэрэгые бүрин оньһожоруулха түхеэрэлгэнүүдые олоорнь бүтээхэ.

Барилта-хабсаралгын оньһожоруулагдамал зэмсэг хэрэгсэлнүүдэй, барилгын-дүүргэлтын хүдэлмэри хэдэг машинануудай номенклатурыень үргэдхэхэ, техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ.

Гар ажал хэрэглэнгүй, модо бэлэдхэлэй гол хүдэлмэрие бэелүүлхэ арга олгоһон модо бэлэдхэлэй ба урадхуулгын хүдэлмэридэ хэрэглэгдэхэ үндэр бүтээсэтэй бүлэг машина, түхеэрэлгэ бүтээн гаргалгые эмхидхэхэ.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1976—1980 ОНУУДТА ХҮГЖӨӨХЭ ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

(Үргэлжэлэл. Эхниинь 1-дэхи, 2-дохи, 3-дахи нюурнуудта).

Хүн зоной ажаһуудал хангадаг предприятинуудта шухала хэрэгтэй машина, түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ, хото городуудай, үйлэдбэриин, худалдаа наймаанай байшангуудай ариг сэбэрые сахиха, арюудхан сэбэрлэхэ хэрэгые үргэлжэдэнь оньһожоруулха, мүн түймэр сараха оньһон техникэ саашадань хүгжөөхэ.

Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин машина бүтээлгэдэ хэрэглэгдэдэг технологическа түхеэрэлгэ бүтээн гаргалгые 1,3—1,4 дахин үргэдхэхэ.

Хүнгэн промышленностиин үйлэдбэриие үргэлжэдэнь оньһожоруулхын, автомадаар хангахын тула шэнэ түхеэрэлгэнүүдые, тэрэ тоодо автомат жолоодолготой, түргэнөөр хүдэлдэг станогуудые, аппарадуудые бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ. Хлопок-сырец, улһа угаадаг улам һайн түхеэрэлгэнүүдые; бэлэдхэлэй-ээрэлгын түхеэрэлгэнүүдые; ноолһон ба химическэ утаһа, ехэ номерой хлопогой утаһа томожо ээрэхэ пневмо-механическа ээрэлгын машинануудые; бүд нэхэдэг олон түхеэрэлгэтэй машинанууд ба оёдолой промышленностьда шухала хэрэгтэй тусхай түхеэрэлгэнүүдые; нэхэмэл бэшэ материалнуудые гаргаха автомадаар хангагдаһан поточно лининүүдые; орёо хээ таталгатай, үргэн ассортиментын бүд нэхэхэ механизмуудтай, онгосогүй станогуудые, бүд таһалгаряагүйгөөр нэхэдэг машинануудые; нэгэ мүһэн болгогдоһон узелнуудые үргэнөөр хэрэглэлгэтэй шэрдэн будалгын түхеэрэлгэнүүдые, тэрэ тоодо ноолһон бүд ба нэхэмэл бүд гоёон шэмэглэхэ, ехэ даралта доро утаһа будаха түхеэрэлгэнүүдые; ээрсэггүйгөөр утаһа ээрэлгын, онгосогүйгөөр бүд нэхэлгын үндэһэ һуури дээрэ автомадаар хангагдаһан ээрэлгэ-нэхэлгын предприятинуудта тодхогдон табигдаха бүлэг түхеэрэлгэ; химическэ утаһа үйлэдбэрилэн гаргаха үндэр бүтээсэтэй түхеэрэлгэ гаргаха.

Эдеэ хоолой промышленностиин һалбаринуудта табигдаха бүтээсэ ехэтэй технологическа түхеэрэлгэ бүтээн гаргалгаяа үргэдхэхэ, эдэнэй техническэ хэмжээе, бата бэхи байлгые нилээд дээшэлүүлхэ. Багсалалгын-ябталалгын машинануудые, лининүүдые, саг үргэлжэ хүдэлдэг стерилизаторнууд ба бусад түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилэн бүтээлгээ ехэдхэхэ. Саахарай, мяханай, һүнэй, консервын, хилээмэнэй, талха таталгын-хүрпээтэ, холимог тэжээлэй ба промышленностиин бусад һалбаринуудтахи автомадаар хангагдаһан предприятинуудта, цехүүдтэ шухала хэрэгтэй машина, түхеэрэлгэнүүдые зохёожо, бүтээн гаргаха хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулха.

Шэл хайлуулан үйлэдбэрилхэ хүдэлмэриие бүрин оньһожоруулха түхеэрэлгэнүүдые үргэнөөр бүтээн гаргаха.

Хүргэлгын прилавогуудые, үдын эдеэ хоол бүридүүлэн, хүн зондо табиха оньһожоруулагдаһан конвейерн лининүүдые, аяга амһарта угааха машинануудые, гутал ба хубсаһа хунар хадхаха бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэнүүдые, мүн худалдаа наймаанда, ниитын эдеэ хоолдо, ажаһуудал хангалгын албанда шухала хэрэгтэй бусад түхэлэй мүнөөнэй оньһон техникэ бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ.

Технологическа түхеэрэлгын туд бүрнин хүсэ дээшэлүүлхэ.

Барилгын материалнуудай промышленностиие, барилгын хэрэгсэлнүүд ба детальнуудай промышленностиие саашадань хүгжөөхые хараалха. Түсэбтэ табан жэл соо барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгын хэмжээе 1,3 дахин дээшэлүүлхэ.

Индустриализацилгын хэмжээе дээшэлүүлхэ материал гаргашалха ба барилгын үнэ сэнгые хямдаруулха, мүн бата бэхи, тааремжатай һайн, архитектурынгаа талаар гоё һайхан байшан тэрнүүдые, барилгануудые бодхюохо арга олгоһон эрхим һайн шанартайгаар заводто бүтээгдэһэн барилгын шэнэ материалнуудые, ашаг үрэ ехэтэй барилгын хабсаргамал зүйлнүүдые, хүнгэн, арьбалалтатай, хэмжээгээрээ томо ехэ хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилэн бүтээлгые үргэдхэхэ.

1980 ондо цемент үйлэдбэрилгые 143—146 миллион тоннодо хүргэхэ. Тон шэнэ технологидо үндэһэлэн, хуурай аргаар цемент үйлэдбэрилгые хурдан түргөөр хүгжөөхэ. Эрхим һайн шанартай, тусхай түхэл шэнжэтэй цементнүүдые — түргөөр зарсан барилдадаг, бата бэхи, шэмэглэл гоёолтын цементнүүдые үйлэдбэрилэн гаргалгые ехэдхэхэ.

Шэлэй, тэрэ тоодо сонхын, елэгэр, дулаа барисатай ба архитектурно-барилгын шэлэй ассортимент үргэдхэхэ, элдэб янзын шэл үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ. Шэл хайлуулан шудхаха хэрэгые хоёр шататайгаар, бүтээсэ ехэтэйгээр бэелүүлхэ хүдэлмэриие, хайламал шэлэй бодосые айхабтар ехэ температурада шанаха, хабтагар шэлые оньһон аргаар отолхо хүдэлмэриие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, жэлдээ 10—12 миллион дүрбэлжэн метр елэгэр шэл үйлэдбэрилхэ хүсэтэй технологическа лининүүдые бариха.

Заводуудта бүтээгдэһэн барилгын булад зүйлнүүдые — 1,4—1,5 дахин, хабсаргамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд ба детальнуудые—1,2—1,3 дахин, сабуудамал модон хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ 6 шахуу дахин ехэдхэгдэхэ. Хэмжээгээрээ томо ехэ, хүнгэхэн барилгын хэрэгсэлнүүдые заводто бүтээн гаргалгые нилээд үргэдхэхэ.

Барилгада түмэр багаар хэрэглэхын тула эрхим шанартай түмэр-бетоноор мүн асбестоцементээр, пластмассаар ба бусад зүйлнүүдээр хэгдэһэн хоолой соргонуудые, панельнүүдые, барилгын хэрэгсэлнүүдые, металл оруулаагүй эдлэлнүүдые үргэнөөр үйлэдбэрилэн гаргалгые эмхидхэхэ.

Барилгын, гоёолтын асбоцементээр хэгдэһэн ехэ хэмжээнэй эдлэл хэрэгсэлнүүдые, рубероид, шэл-рубероид, гэрэй хушалтын бата бэхи, зөөлэн элдэб янзын материалнуудые, мүн дулаа барисатай ашагтай һайн материалнуудые гаргаха үйлэдбэриие хүгжөөн хурдадхаха. Санитарно-техническэ түхеэрэлгэ ба эдлэл хэрэгсэлнүүдэй, гоёолтын, үнгэлэлгын материалнуудай ассортиментыень үргэдхэхэ, шанарыень дээшэлүүлхэ, газаа талынь гоёолто һайжаруулха. Шабар плитануудые, байгаалиин шулуугаар хэгдэһэн материалнуудые, һэрхигэр зүйлнүүдые, нүхэлиг бетоноор, угаатдаһан ба бутаргагдаһан рудата бэшэ, мүн нютагай барилгын материалнуудые үйлэдбэрилэн абалгые ехэдхэхэ. Нэгэ мүһэн малтагдан абтаһан түүхэй эд ба промышленностиин хаядаһа барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгэдэ үргэнөөр хэрэглэхэ. Ханын материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргалгые оньһожоруулха, автомадаар хангаха.

Барилгын материалнуудай промышленностьда ажалай бүтээсые 24—26 процентээр дээшэлүүлхэ.

Ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозо-саарһанай промышленностьда продукци үйлэдбэрилгые 20—25 процентээр ехэдхэхэ.

Сибирь ба Алас-Дурна зүгэй районуудаар модо бэлдэлгэ, тэрэниие болбосоруулгые үргэдхэхэ. СССР-эй Европодохи хубиин ой модоной-түүхэй эдэй нөөсэ баялигуудые улам бүри гамтай һайнаар ашаглаха. Бэлдэгдэһэн модо хэрэглэлгые һайжаруулха. Модоной үлэгдэлнүүдые, муу шанартай модо ба намаата зөөлэн модо химическэ, химико-механическа аргаар болбосоруулха хүсэнүүдые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгые түргэдхэхэ.

Мебель бүтээлгые 1,4—1,5 дахин дээшэлүүлгые хангаха. Бүтээн гаргагдаһан мебелиин ассортимент үргэдхэлгэдэ, шанарыень һайжаруулгада, тэрэнэй бата бэхи, гоё һайхан байлгада онсо анхаралаа хандуулха. Хүн зоной улам бүри ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангахын тула шэнэ, техническэ талаараа һайн проектнүүдээр нэгэ хэмжээнэй байрын гэрнүүдые олоор бариха, мүн болбосоруулагдаһан бусад продукци үйлэдбэрилгые нилээд үргэдхэхэ.

Саарһа ба картон үйлэдбэрилэн гаргалгые 15—25 процентээр дээшэлүүлхэ. Хэблэлдэ мэдээсэлнүүдые автомат оньһоор болбосоруулха хэрэгсэлнүүдтэ шухала хэрэгтэй саарһа, эдеэ хоолой зүйлнүүд ба промышленна эд бараа ябталха, багсалха саарһа, картон үйлэдбэрилгые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, шанарыень һайжаруулха. Саарһа ба картон үйлэдбэрилгэдэ хэрэгээ дүүрэһэн саарһа үргэнөөр хэрэглэхэ.

Ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозо-саарһанай промышленностьда бүтээсэ ехэтэй мүнөөнэй түхеэрэлгэ, шэнэ технологическа ажал үргэнөөр нэбтэрүүлхэ.

Ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностьда — 25—27 процентээр, целлюлозо-саарһанай промышленностьда ажалай бүтээсые 23—25 процентээр дээшэлүүлхэ.

Хүнгэн промышленностьда продукци үйлэдбэрилгые 26—28 процентээр ехэдхэхэ. 1980 ондо 12,5—13,1 миллиард дүрбэлжэн метр хүрэтэр бүд нэхэхэ, 1800—1900 миллион хэһэг нэхэмэл эдлэл хэрэгсэлнүүдые гаргаха. Бүдүүдтэ адлирхуу нэхэмэл бэшэ материалнуудые—3,4—3,5 дахин, хибэс ба хибэсэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ гаргалгаяа 2,1 дахин ехэдхэхэ. Түхэлөө алдадаггүй нэхэмэл бүд, хэмэл арһа нилээд ехээр гаргаха.

Шэнэ түхэлэй эрхим шанартай бүд, нэхэмэл ба оёмол зүйлнүүдые, гутал, хубсаһа хунар, ёһото ба хэмэл арһан зүйлнүүдые, олониитын хэрэглэдэг бусад эд бараа үйлэдбэрилгые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, ассортиментыень үргэдхэхэ. Хубсаһа хунар, гутал, бүд ба арһан галантерей үйлэдбэрилгэдэ шухала хэрэгтэй туһалбариин мүнөөнэй хэрэгсэлнүүдые, гоёолтын материалнуудые бүтээн гаргалгаяа ехэдхэхэ.

Химическэ утаһа, полимерно материалнуудые, эрхим шанартай шэрэ будагуудые үргэнөөр хэрэглэһэнэй ашаар эд бараанай шанарыень нилээд дээшэлүүлхэ, эдэнэй ассортиментыень үргэлжэ шэнэлжэ, һайжаруулжа байха. Хүн зоной наһанай бүхы илгаануудай эрилтэ хэрэглэмжэ хангахые хараада абан, мүнөөнэй химическэ материалнуудта үндэһэлэн, элдэб модельнүүдэй, үнгэтэй гутал хубсаһа оёхо синтетическэ булгайр, хэмэл арһа ба бусад материалнуудые бүтээн гаргадаг шэнэ үйлэдбэринүүдые бии болгохо.

Спорт ба аяншалгын, мебель шэмэглэн гоёохо материалнуудые, тюль болон гардинай эдлэл хэрэгсэлнүүдые ехээр гаргаха.

Предприятинуудые техническэ талаарнь шэнээр зэбсэглэһэнэй, һэльбэн байгуулһанай, түхеэрэлгэнүүдыень нарижуулан һайжаруулһанай, шэнэ, бүтээсэ ехэтэй технологическа ажал ба үйлэдбэриие бүхыдэнь оньһожоруулха, автомадаар хангаха хэрэгсэлнүүдые нэбтэрүүлһэнэй үндэһөөр хүнгэн промышленностиин ажалай ашаг үрэ дээшэлүүлгые хангаха. Оёдолой ба гуталай промышленностиин хүдэлмэриие горитой һайжаруулха, предприятинуудые тусгаар мэргэжүүлхэ хэрэг үргэдхэхэ.

Шэнэ эдлэл хэрэгсэлнүүдые гаргажа нэбтэрүүлгэдэ, үйлэдбэриин технологи ба эмхидхэл һайжаруулгада эрдэм-шэнжэлэлгын, түхэл шэнжыень зохёодог, ухаалан бүтээдэг эмхинүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ.

Хүнгэн промышленностьда ажалай бүтээсые 23—25 процентээр нэмээхэ.

Соёлой-ажаһуудалай ба ажахын хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые 1,6 дахин ехэдхэхэ. Эдэ эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхээр хараалха гэбэл: электронно ба радио-промышленностьда — 3 дахин; оборонно промышленностьда ба холбооной хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг промышленностьда — 1,9 дахин; химическэ промышленностьда — 1,8 дахин; электротехническэ промышленностьда, хүнгэн ба эдеэ хоолой зүйлнүүдэй машина бүтээдэг промышленностьда — 1,6 дахин; авиационно промышленностьда, прибор бүтээлгэ ба хара металлургида — 1,5 дахин; автомобильна, ой модоной ба модо болбосоруулгын промышленностьда, барилгын материалнуудай промышленностьда — 1,4 дахин, целлюлозо-саарһанай промышленностьда — 1,2 дахин.

Соёлой-ажаһуудалай ба ажахын хэрэглэмжын шэнэ эд бараа үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ гэбэл: ажаһуудалда хэрэглэгдэдэг хүргэлгын түхеэрэлгэнүүд, мүльһэнэйнь өөрөө хайлашадаг 300 литр багтаасатай нэгэ ба олон камератай холодильнигууд, кондиционернууд, үнгэтэ ба абажа ябахада таарамжатай телевизорнууд, эрхим классай радиоприемнигууд ба радиолонууд, видеомагнитофонууд, газаар хүдэлдэг хүсэ ехэтэй плитанууд, автомадай оньһоор хубсаһа угаадаг, элюурдэдэг машинанууд, гэрэлтүүлгын элдэб янзын приборнууд, эдеэнэй һайн шанартай приборнууд, шаажан гүйлгэмэл ба шаажан-шабар амһартанууд, автомобилиин түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүд, транспортын хэрэгсэлнүүдэй хойноһоо харууһалгада хэрэглэгдэдэг зүйлнүүд, гэрэй ажалые хүнгэдхэдэг түхеэрэлгэнүүд, хүн зоной үргэнөөр хэрэглэдэг бусад эд бараан.

Саад-огородой хүдэлмэридэ хэрэглэгдэхэ улам һайн зэмсэг хэрэгсэлнүүдые, байрын гэрнүүдые дулаасуулха, уһаар хангаха бүлэг түхеэрэлгэнүүдые, мүн хүдөөгэй хүн зоной байдал һайжаруулдаг бусад эд бараа үргэнөөр үйлэдбэрилэн гаргалгые эмхидхэхэ.

Эдеэ хоолой промышленностьда — 26—28 процентээр, **мяха-һүнэй промышленностьда** — 20—22 процентээр, **загаһаар буйлуулагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдые** үйлэдбэрилгэ 30—32 процентээр дээшэлүүлхэ. Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй шанарыень, биологическа үнэтэ зүйлыень, амта шэмыень нилээд дээшэлүүлхэ, эдэнэй ассортиментыень үргэдхэхэ.

Хүүгэдэй ба тусгаар буйлуулагдаһан эрхим шанартай эдеэ хоолой элдэб зүйлнүүдые, эдеэнэй холимог зүйлнүүдые, полуфабрикадуудые, кулинарна зүйлнүүдые, хуряамсаараа хүргэжэрхиһэн овощ ба үрэ жэмэсүүдые, түгэс шахуу бэлэн болгоод консервэлэгдэһэн эдеэ хоол, жэмэсэй ба овощой шүүһэ, аршаан ба пиво үйлэдбэрилгые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ. Хүн зондо таарамжатай байхын тула эдеэ хоолой зүйлнүүдые багсалаад, хайрсаглаад худалдалгые үргэдхэхэ.

1980 ондо хүргэгдэһэн мяха худалдалгые бүхы хэмжээгээрнь 80 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ. Сыр—1,4 дахин, сонгоогдоһон гахайн мяха, сосиска, сарделькэ, үйлэдбэрилгые 1,7—1,8 дахин ехэдхэхэ.

Белогоор, витаминуудаар, биологическа эдэбхитэй бодосуудаар элбэг баян эдеэ хоолой шэмэтэ һайн зүйлнүүдые буйлуулан бэлдэхын тула шухала хэрэгтэй бодосуудтай хүдөө ажахын түүхэй эд улам үргэнөөр хэрэглэхэ.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые зөөхэ, хадагалха, багсалалгын шэнэ хэрэгсэлнүүдые, тусхай транспорт, эдэниие амһартада хэнгүй зөөхэ ба түрүү һайн бусад арга үргэнөөр ашаглаха.

Ябталан багсалалгын ба юулэлгын үндэр бүтээсэтэй автомат лининүүдые, саг үргэлжэ хүдэлдэг стерилизаторнуудые, программна жолоодолготой автомат центрифуганууды ба бусад тон шэнэ түхеэрэлгэнүүдые ехэ хэмжээгээр нэбтэрүүлхэ. Эдеэ хоолой, мяханай, һүнэй промышленностьда холодильнигуудай хэмжээе 1,3 дахин ехэдхэхэ.

Загаһа олзоборилдог флодые ашаглалгын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, бүтээсэ ехэтэй суднануудаар тэрэниие нэмээхэ. Загаһа олзоборилгые оньһожоруулха, автомадаар хангаха, загаһа болон далай соһоо баригдаһан бусад продуктнуудые болбосоруулха арга олгоһон загаһа барилгада хэрэглэгдэдэг аргануудые нарижуулан һайжаруулха, бүтээсэ ехэтэй шэнэ арга зохёохо, загаһа барилгын зэмсэг хэрэгсэлнүүдые, түхеэрэлгэнүүдые, механизмуудые приборнуудые бүтээхэ.

Дэлхэйн океан далайнуудай уһан соһоо загаһа олзоборилхо газараа шэнжэлэн ашаглалгаяа үргэлжэлүүлхэ. СССР-эй эрье шадарай уһан соогуур загаһа барилгые хүгжөөхэ.

Орон доторойнгоо уһа сөөрэмүүдтэ эрхим шанартай элдэб түрэлэй загаһадай нөөсэ баялигуудые үргэдхэхэ. Гүрэнэй нуур сөөрэмүүдэй ажахынуудта загаһа үсхэбэрилгын ургалтые 1,5 дахин дээшэлүүлхээр хараалха.

Загаһанай продукци хэрэглэдэг нютагуудта загаһа болбосоруулан буйлуулдаг предприятинуудые, мүн тусхай мэргэжэлтэй фирменнэ магазинуудые үргэнөөр хүгжөөхэ. Хүн зоной эрилтые хараада абан, океан далай соһоо баригдаһан элдэб түрэлэй загаһаар буйлуулагдаһан эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ, тэрэнэй ассортиментыень үргэдхэхэ. Загаһа үсхэбэрилжэ, амиды ба хүргэһэн загаһа, загаһанай филе, балыгай ба кулинарна зүйлнүүдые, сонгоогдоһон ба хатаагдаһан загаһа худалдаа наймаанда гаргалгые саашадань үргэдхэхэ. Эдеэ хоолой элдэб зүйлнүүд: загаһанай колбаса, сосиска ба полуфабрикадуудые, загаһанай гурил ба бусад зүйлнүүдые үйлэдбэрилхын тула загаһа болон далайн бусад продуктнуудые ехээр ашаглаха.

Эдеэ хоолой промышленностьда —24—26 процентээр, мяха-һүнэй—17—19 процентээр, загаһанай промышленностьда ажалай бүтээсые 16—18 процентээр дээшэлүүлхэ.

Талха татадаг ба хүрпээгэй промышленностьда продукци үйлэдбэрилгын ургалта 21—23 процентээр дээшэлхэ. Эрхим сортын талха таталгые, барайгар ба гэршүүхын хүрпээ үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ.

Ниитэдээ 30 миллион тонно багтаамжатай орооһоной элеваторнуудые барижа, ашаглалгада оруулха.

Холимог тэжээлэй промышленностьда продукци үйлэдбэрилгые 1,5 дахинһаа бага бэшээр нэмээхэ. 1980 ондо гүрэнэй промышленна предприятинуудта —53 миллион хүрэтэр тонно холимог тэжээл, белогоор, витаминаар элбэг баян 4 миллион хүрэтэр тонно нэмэлтэ тэжээл үйлэдбэрилхэ.

Элдэб зүйлэй нэмэлтэнүүдые хэрэглэжэ, тэжээлэй орооһо таряае бүхыдэнь шахуу холимог тэжээл болгон болбосоруулан үйлэдбэрилхын тула гүрэнэй, ажахынууд хоорондын, колхоз, совхозуудай холимог тэжээлэй предприятинуудай үйлэдбэриин хүсые хурдан түргөөр хүгжөөхэ гэшэ гол шухала зорилго гэжэ тоолохо. Мал ажалай эрилтэнүүдые хангахын тула машинадагдаһан һү хатаажа, уйгаг болгохо, тоһотой һү һэлгэдэг зүйлнүүдые, мяха-яһанай ба загаһанай гурил үйлэдбэрилгые нилээд үргэдхэхэ. 1980 ондо колхоз, совхозуудта холимог тэжээл үйлэдбэрилгые 24—28 миллион тонноду хүргэхэ.

Талха татадаг болон хүрпээгэй, холимог тэжээлэй промышленностьда ажалай бүтээсые 24—26 процентээр дээшэлүүлхэ.

Микробиологическа промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ. Энэ һалбариин продукци үйлэдбэрилгые 2—2,1 дахин ехэдхэхэ. Тэжээлэй белок, премикснүүдые, ургамалнуудые хамгаалха микробиологическа хэрэгсэлнүүдые нилээд ехээр үйлэдбэрилхэ. Аминокислотануудые, тэжээлэй антибиотигуудые, ферментнүүдые ба микробиологическа синтезэй бусад продукци үйлэдбэрилгые горитойгоор үргэдхэхэ. Тэжээлэй белогой шанарые һайжаруулгада, тэрэниие арьбалалтатайгаар үйлэдбэрилгэдэ онсо анхаралаа хандуулха.

Биологическа талааараа эдэбхитэй бодосуудые бии болгодог микроорганизмуудай ашаг шэмэ ехэтэй, тогтууритай һайн штаммуудые промышленностьда абаха шэнэ, бүри үнэгүй түхэлэй түүхэй эд хэрэглэһэнэй үндэһөөр, микробиологическа продукци үйлэдбэрилгын улам һайн технологи зохёон байгуулха, түүхэй эдэй продукци абалгые дээшэлүүлхэ талаар шэнжэлэлгэнүүдые үргэдхэхэ. Туд бүридөө хүсэтэ агрегадуудтай үндэр бүтээсэтэй технологическа лининүүдээр микробиологическа промышленностиие хангажа үргэлжэлүүлхэ.

Микробиологическа промышленностьда ажалай бүтээсые 62—64 процентээр дээшэлүүлхэ.

Медицинскэ промышленностьда продукци үйлэдбэрилгые 44—46 процентээр ехэдхэхэ.

Хүн зоной бэеынь элүүрые шалгахын, үбшэнтэнэй үбшэ таниха диагноз табиха хэрэгые һайжаруулхын тула ашаг үрэ ехэтэй шэнэ эмүүдые, автомадаар хангагдаһан, нарижуулан һайжаруулагдаһан электронно приборнуудые, аппарадуудые үйлэдбэрилэн бүтээхэ. Синтетическэ гормон, инсулин, үхибүүдтэ шухала хэрэгтэй бэлэн болгогдоһон домто зүйлнүүд болохо эндокринна эм, нюдэнэй шэл, медицинскэ зэмсэг хэрэгсэлнүүд, больницануудтахи ажал хүдэлмэриие оньһожоруулха хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые нилээд үргэдхэхэ. Витаминууд ба бусад эм гаргаха шэнэ технологическа ажал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ.

Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай ба хүн зоной эрилтэнүүдые медицинэдэ шухаг эдлэл хэрэгсэлнүүдээр хүсэд дүүрэнээр хангахын тула гансал медицинскэ промышленностьда бэшэ, мүн бусад һалбаринуудай предприятинуудта эдэниие үйлэдбэрилгээ ехэдхэхые хараалха.

Медицинскэ промышленностьда ажалай бүтээсые 36—38 процентээр дээшэлүүлхэ.

Нютагай промышленностьда продукци үйлэдбэрилгые 1,3—1,4 дахин дээшэлүүлхээр хараалха. Тиихэдээ нютагай түүхэй эд, материалнууд ба дахин хэрэглэгдэхэ зүйлнүүдые ехээр ашаглаха.

Нютагай промышленностиие техническэ талаарнь саашадаа зэбсэглэхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ. Хүн зоной эрилтэ улам һайнаар хангахын тула хүгжэмэй инструментнүүдые, уран зурагай эдлэл хэрэгсэлнүүдые, гарай бэлэг болгожо баридаг элдэб зүйлнүүдые, ажаһуудалда, гэрэй ажахыда, амаралта болон аяншалгада шухала хэрэгтэй эд бараа бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ.

(Түгэсхэлынь удаадахи номерто гараха).

ПНР-тэ ХҮГЖЭЛТЭ ТҮГЭС СОЦИАЛИС ОБЩЕСТВО БАЙГУУЛХЫН ТҮЛӨӨ

(ПОРП-ын VII съезд хүдэлмэреэ дүүргэбэ)

Польшын Хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин VII съезд Польшын Арадай Республикын ниислэл хотодо 5 үдэр соо үргэлжэлһэн байгаа. Тэрэ декабриин 12-то хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Марксизм-ленинизмын сургаал һургаалнуудта Польшын коммунистнуудай үнэн сэхэ байһыень, парти ба арадай нэгэдэлтэйе, хүгжэлтэ түгэс социалис общество Польшодо байгуулха талаар ПОРП-ын генеральна хараа шугамай зүб байһые энэ съезд батаар элирхэйлэн гэршэлээ. ПОРП-ын, Польшын арад зоной Советскэ Союзай Коммунис партитай, Советүүдэй ороной, социалис хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудай арадуудтай аха дүү ёһоной эбдэршэгүй бата хани барисаатай байһыень съезд үшөө дахин баталба. Польшын Арадай Республика социализмын түлөө, дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө тэмсэлшэдэй ниитэ нэгэн жагсаалда саашадаашье ябаха юм гэжэ съезд харуулаа.

Съезд партиин хүтэлбэрилхы зургаануудые — Центральна Комитедые, Центральна шалгалтын комиссиие һунгаба.

Съездын делегадууд «Социалис байгуулалтые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхын түлөө — ажалай эрхим шанарай түлөө, арадай байдал һайжаруулхын түлөө» гэһэн шиидхэбэриие, «Социализмын хүсэнүүдые саашадань хүгжөөхын, эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө, Польшын Арадай Республикын уласхоорондын хараа бодолые саашадань батадхахын түлөө» гэһэн тогтоол нэгэн һаналтайгаар баталан абаа.

Съездын түгэсхэлэй заседани декабриин 12-ой үдэһөө хойшо болобо.

ПОРП-ын Центральна Комитедтэ 140 хүн һунгагдаа гээд мэдээсэгдэнэ. Партиин ЦК-гай нэгэдэхи пленумэй шиидхэбэри соносхогдоно.

Нүхэр Эдвард Герек ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретаряар дахин һунгагдаа гэһэн мэдээсэлые съездын делегадууд удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герек съездын заседани дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлээ.

Э. Герегэй түгэсхэлэй үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ үгтагдаһан байна.

ПОРП-ын VII съезд хаагдаһан дээрэ соносхогдобо. «Интернационал» дуулалгаар съезд дүүрээ.

(ТАСС).

ЗҮҮН ТИМОРОЙ АСУУДАЛ

Зүүн Тиморто Индонезиин сэрэгэй хамааралсалга Канберрын ба Джакартын хоорондохи харилсаае улам зүрилдөөтэй болгобо гээд Австралиһаа Индонезидэ байдаг элшэн сайд Р. Уолкотт, Индонезиин гадаадын хэрэгүүдэй министр А. Малигтай эндэ уулзажа хөөрэлдөөд, мэдүүлээ.

Тиморой асуудалые шиидхэлгэдэ хүсэ хэрэглэлгые Австрали сагааруулжа шадахагүй, Зүүн Тиморой арад зон гадаадаһаа хамааралсалгагүйгөөр өөһэдыгөө өөһэдөө тодорхойлхо ёһотой гэжэ Р. Уолкотт тэмдэглэбэ.

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Индонезиин ябуулгануудые эрид буруушааһан, зэбсэгтэ хүсэнүүдээ Зүүн Тиморһоо дары гаргаха эрилтэ табиһан тогтоолой проект ООН-ой Генеральна Ассамблейн дүрбэдэхи комитедтэ оруулагдаа. (ТАСС).

ТЕЛЕВИДЕНИ

Декабриин 14-һөө 21 болотор

ВОСКРЕСЕНИ, 14

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.00 — Шэнэ һонин. 10.10 — «Зураг бүхэндэ — наран» (үнгэтэ). 10.25—Вице-адмирал И. И. Азаровтай «Орлёнок» телестудиин юнкорнуудай уулзалга (үнгэтэ). 11.25 — «Совет ороной хүнүүд». «Зүрхэтэй долоон» — уран һайханай фильм. 13.00—«Советскэ Союзда алба хэнэб!» 14.00—Забһарлалга. 14.10 — «Хүгжэмтэ киоск» (үнгэтэ). 14.40 — «Киногоор аяншалагшадай клуб» (үнгэтэ). 15.40 — «Анна Герман дуулана» (үнгэтэ). 16.10 —«Гандболоор дэлхэйн чемпионат». Түгэсхэл (үнгэтэ). 17.00 — Уласхоорондын һонин (үнгэтэ). 17.30 — «Бенефис». РСФСР-эй арадай артист С. Мартинсон дамжуулгада хабаадалсаха (үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — Забһарлалга. 19.10 — Ехэ театрай 200 жэлэй ойдо. 20.25 — «Уран шүлэг». К. Рылеев. Декабристнуудай буһалгаанай 150 жэлэй ойдо. 21.00 — Шэнэ һонин. 21.15 — «Танай гэртэ» — Хүгжэмтэ дамжуулга (үнгэтэ). 21.45 — «Зүрхэтэй долоон» — кинофильм. 23.20 — Забһарлалга. 23.30 — Классическа хүгжэмэй концерт. В. А. Моцарт. 24.00 — «Время».

ПОНЕДЕЛЬНИК, 15

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.00 — Дамжуулгын программа. 19.05 — «Уласхоорондын шэнжэлэл». 19.25 — «КПСС-эй съездые угтуулан». 19.45 — «Перекресток» — тележурнал. 20.15 — «Манай айлшан — Булат Минжилкиев». 20.50 — «Хүн ба хуули».

ВТОРНИК, 16.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 12.05—«Дуун нигэжэ зохёогдодог юм» — уран һайханай фильм (үнгэтэ). 13.30 — «Эдир таряа ургуулагшадай һургуули». Минскһээ дамжуулга. 14.00 — Забһарлалга. 14.10 — «Баатаршалга» — телесогсолбори. 14.40 — «Танай һанамжа». Г. Свиридовэй 60 наһанай ойдо. 15.40 — «КПСС-эй XXV съездые угтуулан» (үнгэтэ). 16.25 — «Ю. Бондарёвой зохёолнуудай хуудаһануудһаа». 17.40 — Карел Готт дуулана (үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — Забһарлалга.

Улаан-Үдэ. 19.10 — «Съездһээ съезд хүрэтэр», «Табан жэл, шинии үндэр туйлалтанууд!»

«Орбита». 19.40 — «Танай һанамжа». Г. Свиридовэй 60 наһанай ойдо. 21.00 — Шэнэ һонин. 21.15 — «КПСС-эй XXV съездые угтуулан». Ташкентын областиин ажалшад мүрысэнэ. Узбекистанай КП-гэй Ташкентскэ обкомой нэгэдэхи секретарь М. М. Мусаханов дамжуулгада хабаадалсаха (үнгэтэ). 22.00 — «Ю. Бондарёвой зохёолнуудай хуудаһануудаар». 23.00 — Забһарлалга. 23.10 — Карел Готт дуулана. 24.00 — «Время».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 19.10 — «Баатаршалга» — телесогсолбори.

Улаан-Үдэ. 19.40 — «Театртай уулзалга». 20.25 — Үхибүүдтэ — «Страна веснушек». 20.55 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 21.15—Телевизионно һонин.

СРЕДА, 17.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 11.55 — «Үхибүүдтэ — фильм». «Арбан табатай капитан». 13.15 — «Горнистнар, дохёо үгыт!» (үнгэтэ). 14.00 — Забһарлалга. 14.10 — «Саяандахи шэнэ түхеэрэлгэ» (үнгэтэ). 14.40 — «Дэлхэйн арадуудай оюун бэлиг» (үнгэтэ). 15.10 — «Туршыш хабаяа» (үнгэтэ). 16.25 — **«Съездһээ съезд хүрэтэр». Совет Азербайджан** (үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — Забһарлалга.

Улаан-Үдэ. 19.10 — «Съездһээ съезд хүрэтэр», «Табан жэл, шинии үдэр туйлалтанууд!».

«Орбита». 19.45 — «Туршыш хабаяа» (үнгэтэ). 21.00 — Шэнэ һонин. 21.15 — **«Съездһээ съезд хүрэтэр». Совет Азербайджан.** 23.20. Забһарлалга. 23.30 —«Дэлхэйн арадуудай оюун бэлиг» (үнгэтэ). 24.00 — «Время», 00.30 — Хоккейгээр «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн. СССР — Финлянди. Суглуулагдамал команданууд (үнгэтэ).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.50—Телевизионно һонин.

«Орбита». 19.10 — «Уран шүлэг». Поль Элюар.

ЧЕТВЕРГ, 18.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 09.53 — Үдэр бүрнин дамжуулгын программа. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.10 — Телевизионно фильмүүдэй Бүхэсоюзна VI фестивалиин шанда хүртэһэн баримтата фильмүүд. 11.10 — А. П. Чехов. «Хамелеон». 11.35 — «Социалис оронуудай хани харилсаан». Монголой Арадай Республика (үнгэтэ). 12.05 — «Хүнэй ябадал ба эрхэ тухай хөөрөөн. 12.35 — «Спортлото», 12.45— «Баатарлиг 1905-дахи он». (Декабриин зэбсэгтэ буһалгаанай 70 жэлэй ойдо). 13.15 — Советскэ Союзай Герой, генерал-полковник Н. М. Хлебниковтэй «Орлёнок» телестудиин юнкорнуудай уулзалга (үнгэтэ). 14.00 — Забһарлалга. 14.10 — «Шатарай һургуули» (үнгэтэ). 14.40 — СССР-эй арадай артист У. Гаджибековэй 90 наһанай ойдо зорюулагдаһан Азербайджанай телевидениин ба радиогой камерна оркестрэй концерт (үнгэтэ). 15.05 — Хоккей. СССР — Финлянди. 16.45 — «Манай хүршэнэр» А. Трушкин. «Хүбүүнэй түрэһэн үдэр». 18.00 — С. Прокофьев. Оркестрэй наадаха фортепианын 3-дахи концерт (үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — Забһарлалга. 19.10 — «Шатарай һургуули». 19.40 — Хоккей. СССР — Финлянди. 21.00 — Шэнэ һонин. 21.15 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». «Экономическа дэбжэлтэ ба социалис оронуудай уласхоорондын нэрэ хүндын ургалта». 21.45 — А. Трушкин. «Хүбүүнэй түрэһэн үдэр». 23.00 — Белгород хотын «Сокол» гэжэ арадай ансамблиин концерт (үнгэтэ). 23.20 — Забһарлалга. 23.30 — «Шатарай һургуули». 24.00 — «Время». 00.30— Хоккей. «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө. ЧССР—Швеци. Суглуулагдамал команданууд (үнгэтэ).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ: 19.00 — Телевизионно һонин. 19.20 — «Прогресс» — тележурнал.

ПЯТНИЦА, 19

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 10.00—Шэнэ һонин. 10.10 — Баримтата фильмүүд харуулагдаха. 10.50 — «Совет хуулиин үндэһэн». «СССР-эй гүрэнэй засагай органууд ба хүтэлбэрилхы зургаанууд». 11.20 — «Холо, ойрын дуунууд» (үнгэтэ). 12.10 — «Как поссорились Иван Иванович с Иваном Никифоровичем»—уран һайханай фильм. 13.15 — «Нэгэн бултанай түлөө, булта нэгэнэй түлөө». 14.10 — «Солдадай зүрхэнэй дурасхаал» — баримтата фильм. 14.40 — Ф. Шопенэй зохёолнуудһаа концерт (үнгэтэ). 15.05—Хоккей. ЧССР—Швеци. 15.40 — «Бидэнэр БАМ баринабди» (үнгэтэ). 16.05 — «Соломенная шляпка» — уран һайханай фильм. (1-дэхи, 2-дохи сери, үнгэтэ) 18.30 — «Время». 19.00 — Забһарлалга.

Улаан-Үдэ. 19.10 — «Табан жэл, түгэсхэхы жэл».

«Орбита». 19.40—Хоккей. ЧССР—Швеци. 20.15 — СССР-эй арадуудай дуун ба хатар (үнгэтэ). 21.00 — Шэнэ һонин. 21.15 — «Бидэнэр БАМ баринабди». 21.40 — «Соломенная шляпка» (1 ба 2-дохи сери). 22.45 — Забһарлалга. 24.00 — «Время».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 19.10 —«Угалзанууд» (үнгэтэ).

Улаан-Үдэ. 19.40 — Һургашадта — «Горнын» программа. 20.20 — Телевизионно һонин.

СУББОТО, 20

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.00 — Шэнэ һонин. 10.10 — «Улаан Пресня». Москвагай декабриин зэбсэгтэ буһалгаанай 70 жэлэй ойдо, 11.10—«Совет ороной хүнүүд». «Цемент» — уран һайханай фильм (1-дэхи сери, үнгэтэ). 12.30 — «Үглөөнэй почто» — хүгжэмтэ дамжуулга (үнгэтэ). 13.00 — «Танда, түрэлхидтэ». 13.30 — «Ерыш наашаа онтохон!» (үнгэтэ). 14.00 — Забһарлалга. 14.10 Мультфильм (үнгэтэ). 14.20 «Элүүр энхэ байлга» (үнгэтэ). 14.50 — «VI Бүхэсоюзна...» Тбилисидэ болоһон телевизионно фильмүүдэй фестивалиин дүнгүүд. 15.35 — «Очевидное — невероятное». 16.35 — «13 стульев» — богони зүжэгүүдэй телевизионно театр (үнгэтэ). 17.50 — Забһарлалга. 18.00 — Хүгжэмэй һонин (үнгэтэ). 18.30—«Время». 19.00 -- «Харгыда аюулгүй ябахын түлөө». 19.30—Хоккей. Финлянди—ЧССР. 20.15 — «Испаниин миниатюранууд». Нэгэ үйлэтэй балет. Новосибирскын гүрэнэй академическэ оперо ба баледэй театрай зүжэг (үнгэтэ). 21.00 — Шэнэ һонин. 21.30 — «Цемент» (1-дэхи сери). 22.50 — Забһарлалга. 23.00 — Хоккей. Швеци — СССР.

ВОСКРЕСЕНИ, 21

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.10 — «Үглөөдэр—энергетигүүдэй үдэр». СССР-эй энергетикын ба электрижүүлгын министр П. С. Непорожнитой хөөрэлдөөн (үнгэтэ). 10.25—Хоккей. Швеци —СССР. 11.00—Г. Чохели дуулана. 11.10 — «Цемент» (2-дохи сери, үнгэтэ). 12.15 —«Байгаалиин харуулшадай» гэһэн олимпиадын хоёрдохи турай асуудалнуудта харюунууд (үнгэтэ). 13.00 — «Советскэ Союзда алба хэнэб!» 14.00 — Забһарлалга. 14.10 — Мультфильм (үнгэтэ). 14.20 — «Киногоор аяншалагшадай клуб» (үнгэтэ). 15.20 — Уласхоорондын һонин(үнгэтэ). 15.50 — «Амаралтын үедэ». Энергетигүүдэй үдэртэ зорюулагдаһан хүгжэмтэ дамжуулга (үнгэтэ). 17.50 — Забһарлалга. 18.00 — Ехэшүүлдэ зорюулагдаһан мультфильмнүүд. С. Михалковой баснинууд. «Мэхэшэн». «Өөһэдөө гэмтэй» (үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — СССР-эй лётчик-космонавтнар А. Леонов В. Кубасов хоёртой залуушуулай уулзалга (үнгэтэ). 20.00 — «Хүдөөгэй час». 21.15 — «Хүгжэмтэ киоск» (үнгэтэ). 21.45 — «Цемент» (2-дохи сери). 22.50 — Забһарлалга. 23.00 — Хоккей. СССР — ЧССР. (үнгэтэ).

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35, телефоны: приемная — 2-54-93, секретариат — 2-66-76, общественная приемная — 2-56-62.

 □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03713. Заказ № 01598